

ZBORNICA ZA
ARHITEKTURO
IN PROSTOR
SLOVENIJE

KADAR GRADIMO ODLIČNO, GRADIMO Z ARHITEKTURNIM NATEČAJEM

**Statistična analiza zmagovalnih natečajnih rešitev ZAPS:
anketa 2009–2021, javno dostopni podatki 2009–2024**

dr. Špela Kryžanowski, univ. dipl. inž. arh.
Jernej Prijon, univ. dipl. inž. arh.

Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije
Ljubljana, 2025

UVOD

ZAPS je spomladi 2022 pripravila razstavo zmagovalnih rešitev arhitekturnih natečajev (skupaj 75 projektov), ki jih je izvedla v letih 2009–2021. Zbornica je želela objektivno oceniti uspešnost natečajne prakse in realiziranih natečajnih projektov v tem obdobju. Zato sta bili v sklopu organizacije razstave izvedeni dve obsežni statistični analizi: analiza javno dostopnih statističnih podatkov in anketa s 36 vprašanji, zastavljenimi investitorjem, uporabnikom in projektantom razstavljenih zmagovalnih natečajnih rešitev (skupaj 115 sodelujočih).

Zbornica je želela na ta način z objektivnimi podatki in subjektivnimi odgovori anketirancev preveriti stanje na področju izvajanja natečajev in evidentirati, kaj se z natečajnimi projekti dogaja pred, med in po natečaju. Cilj ankete je bil pridobiti povratne informacije o kvaliteti in učinkovitosti izvedbe natečajev, kvaliteti procesa projektiranja po natečaju in gradnji ter zadovoljstvu pri uporabi zgrajenih zmagovalnih natečajnih rešitev. Cilj statistične analize je bila povratna informacija ZAPS in stroki o natečajni dejavnosti v kontekstu uspešnosti celotnih investicij, ter o povezavah z zakonodajo in javnim naročanjem.

ZAPS nadaljuje z zbiranjem statističnih podatkov in posodabljanjem izbranih grafičnih statističnih prikazov.

KAJ KAŽEJO REZULTATI

Analiza zbranih javnih podatkov v veliki meri potrdi stališče ZAPS, da je ureditev izvajanja natečajne dejavnosti ustrezna. Tudi rezultati ankete med investitorji, uporabniki in projektanti pokažejo, da so po oceni anketirancev natečaji zelo uspešno in učinkovito orodje.

Iz podatkov, ki posamezne natečaje postavljajo v širši okvir razvoja posameznih investicij in jih hkrati primerjajo med seboj, izhaja celovitejša slika o pomenu natečajnih postopkov. Tako se izkaže, da predstavljajo natečaji zgolj krajši del celotnega časa razvoja posameznega projekta, približno štiri odstotke. Hkrati je strošek natečaja v povprečju zanemarljiv del celotne investicije, manj kot odstotek. Obema zgornjima ugotovitvama pritrjujejo tudi subjektivni odgovori pridobljeni v anketi.

Naročniki so z izvedenimi natečaji zadovoljni in bi se za izvedbo odločili, tudi če natečaj ne bi bil obvezen. Po mnenju sodelujočih na natečaju skoraj zagotovo zmaga najboljša rešitev med prispelimi, zato je odveč strah, da bo naročniku vsiljena rešitev, ki je ne želi. Rezultati tudi kažejo, da so odločitve komisij skoraj vedno soglasne in da so izredno redko vložene zahteve za revizijo natečajnih postopkov.

Hkrati zmagovalna natečajna rešitev, glede na odgovore, uspešno zadovolji potrebe uporabnikov. Naročniki so si ob tem enotni, da natečaj zelo prispeva h kakovosti grajenega prostora. Čeprav je anonimnost sodelujočih pomembna, saj preprečuje korupcijo, je za naročnike pomembno tudi to, da ima izbrani projektant dovolj izkušenj. Pri tem ni nujno, da se v okviru natečaja zahteva predložitev projektantovih referenc. Prav tako si naročniki glede na rezultate analize ne želijo izbire projektanta zgolj na podlagi najnižje cene. Odgovori natečajnikov kažejo, da so natečaji ZAPS kvalitetno organizirani in da se projektanti udeležujejo natečajev predvsem zaradi strokovne primerjave, ne pa zaradi posla, kot bi morda pričakovali.

Zanimali sta nas tudi kvaliteta in uspešnost izvedenih gradenj. Natečajne investicije so uspešne. Večina projektnih natečajev zadnjih dvanajstih let je bila v času izvedbe analize v fazi DGD in PZI, hkrati sta bili to tudi največkrat naročeni fazi projektne dokumentacije v natečajnih investicijah. V času ankete je bilo kar 30 odstotkov natečajnih investicij že v uporabi, 11 odstotkov pa v gradnji. Pri zastalih projektih kot vzrok prevladujeta pomanjkanje financ in odstop naročnika od projekta.

Glavni vzrok za naknadno spreminjanje projektov so praviloma dodatne zahteve naročnika. Kakovost projektne dokumentacije, izdelane na podlagi natečaja, ni bila glede na rezultate ankete nikoli osnovni vzrok za zaustavitev natečajnih projektov. Še več, izdelano projektno

dokumentacijo naročniki ocenjujejo kot kvalitetno, projektante natečajnih rešitev pa kot izkušene in primerno usposobljene. Investicije, ki vključujejo izvedbo natečaja, so v veliki meri kvalitetno vodene in se v več kot treh četrtinah primerov končajo z realizacijo načrtovane rešitve. K optimalnemu vodenju projektov po mnenju anketiranih največ prispeva investitor. Uporabniki ocenjujejo, da so v času natečaja primerno vključeni v proces.

Zgrajene natečajne objekte uporabniki ocenjujejo kot kvalitetne, z vidika programa in funkcije celo kot zelo kvalitetne. Zgrajeni objekti so zelo ustrezni tudi z vidika splošne bivalne kvalitete, vizualno-prostorskih kvalitet, kvalitete grajenega okolja in z vidika možnosti socialnih interakcij. Hkrati jih uporabniki ocenjujejo kot ustrezne z vidika materialno-tehničnih lastnosti (energetskih rešitev, osvetlitve, vzdrževanja, gradiv in obdelav ter trajnostnosti).

Prav tako se kaže, da predstavljajo natečaji zelo odprt trg arhitekturnih storitev, na katerem lahko za pomembne naloge kandidira zelo veliko usposobljenih strokovnjakov. Natečaji so primerni za zelo širok spekter nalog, ki sega vse od postavitve obeležij do urbanističnih zasnov večjih območij. Za naročnike je največja dodana vrednost natečaja možnost izbire med več kvalitetnimi rešitvami.

Kljub izrednemu pomenu, ki ga imajo natečaji za razvoj prostora, podatki kažejo, da jih kot družba izrazito premalo uporabljamo. Prostora za razvoj instituta natečaja je tako še zelo veliko.

Rezultate teh statističnih analiz bo ZAPS uporabljala v razpravah o pomenu javnih natečajev za izvajanje javnih investicij ter za izboljševanje natečajne prakse. Zbrani podatki so se izkazali za zelo koristne v javni razpravi, ki je potekala v letu 2021, ko je tedanja vlada želela ukiniti obvezo izvajanja javnih natečajev za pomembne javne investicije. Šele ko razpolagamo s konkretnimi in objektivnimi podatki, lahko ocenjujemo dejanske posledice, ki jih ima dejavnost za prostor in stroko.

ZAPS bo nadaljevala z zbiranjem relevantnih podatkov o natečajih in natečajnih investicijah. Za ta namen bodo razvita usmerjena podatkovna orodja, želja pa je, da bi se, predvsem zaradi primerljivosti in izmenjave izkušenj, pri zbiranju podatkov povezali tudi z izvajalci javnih natečajev v drugih evropskih državah.

Ker je natečaj v večini primerov najprimernejše orodje za izbiro ustrezne projektne rešitve in učinkovito porabo sredstev si bo ZAPS prizadevala narediti natečaje še bolj privlačni tako za javne kot za zasebne naročnike.

NA NATEČAJU ZMAGA
NAJBOLJŠA REŠITEV

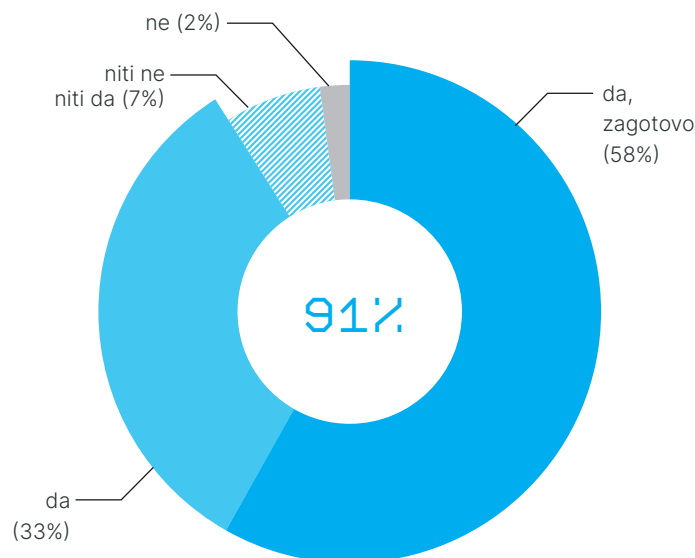
NATEČAJ JE ZELO KVALITETNA OBLIKA NAROČILA ARHITEKTURNIH STORITEV

(Q11)

Natečaj je trenutno najboljše orodje za izbiro projektnih rešitev. Tako meni kar 91 odstotkov vprašanih investitorjev in uporabnikov, ki so na vprašanje odgovorili »da« (33 odstotkov) ali »da, zagotovo« (58 odstotkov).

Na vprašanje, ali proces natečaja prispeva h kakovosti grajenega prostora, jih je s tema pritrdilnima odgovoroma odgovorilo skupaj 82 odstotkov, kar nedvoumno potrjuje, da je natečaj kulturna, družbena in civilizacijska pridobitev, ki jo je treba negovati in razvijati tudi v prihodnje.

Pri ocenjevanju vrednosti natečaja kot orodja za vodenje investicije so mnenja naročnikov nekoliko deljena. Večji del odgovorov je v prid natečajem. 44 odstotkov jih je tako odgovorilo pritrdilno (»da« ali »da, zagotovo«), kar kaže, da so po mnenju vprašanih natečaji lahko uporabni tudi kot kvalitetno orodje za vodenje investicije. 29 odstotkov se s tem mnenjem ne strinja (izberejo odgovor »ne« oz. »ne, nikakor«). Preostala slaba tretjina je neopredeljenih.

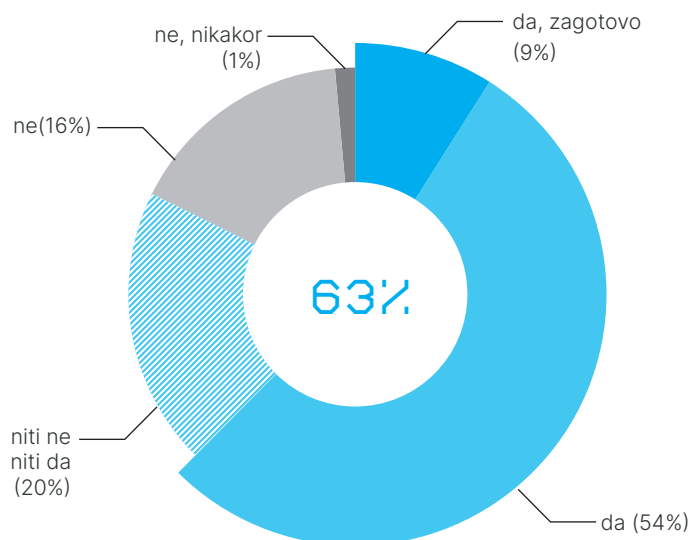
(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, ali je natečaj primerna oblika naročila arhitekturnih storitev

NAROČNIKI SO Z NATEČAJI ZADOVOLJNI

(Q7)

Prednosti natečaja najbolj poznajo tisti, ki so ga že izvedli. Večina naročnikov natečajev bi se ponovno odločilo za izvedbo natečaja, tudi če ne bi bil obvezen. Kar 63 odstotkov investitorjev in uporabnikov je namreč na vprašanje, ali bi se za natečaj ponovno odločili, tudi če ne bi bil obvezen, odgovorilo »da, zagotovo« ali »da«. Manj kot četrtna (20 odstotkov) ni prepričanih, le 17 odstotkov pa se jih za natečaj v tem primeru ne bi odločilo.

Odgovori kažejo veliko zadovoljstvo investitorjev in uporabnikov, ki že imajo izkušnje z natečajnim postopkom. Hkrati nakazujejo tendenco, da se bo ob dobrih izkušnjah vse več naročnikov odločalo za natečaj, tudi če k temu ne bodo zakonsko prisiljeni. To je tudi eden od ciljev ZAPS, namreč popularizirati rabo natečaja kot najboljšega orodja za izbiro projektnih rešitev, ne glede na zakonske obveznosti.

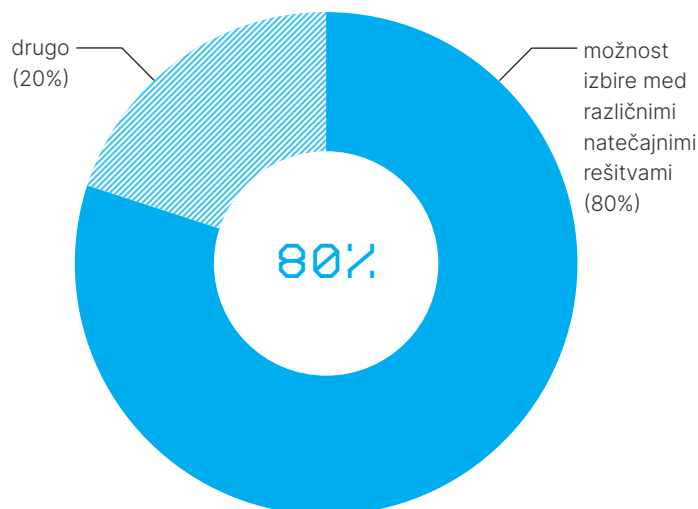
(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, ali bi se po izkušnji z natečajem ponovno odločili za izvedbo natečaja tudi v primeru, da ne bi bil obvezen

NAJVEČJA PREDNOST NATEČAJA JE MOŽNOST IZBIRE MED RAZLIČNIMI KVALITETNIMI REŠITVAMI

(Q34)

V zaključnem delu ankete so imeli naročniki možnost sami zapisati, kaj pri natečajih najbolj cenijo oziroma v čem je njihova največja dodana vrednost. Odgovori so bili presenetljivo vsebinsko zelo poenoteni. Kar 27 vprašanih od 34 (80 odstotkov) jih je odgovorilo, da je največja dodana vrednost natečaja možnost izbire med različnimi natečajnimi rešitvami.

V drugih mnenjih so vprašani izpostavili: sodelovanje izkušenih strokovnjakov različnih strok pri izbiri najustreznejše rešitve, soočenje različnih stališč članov ocenjevalne komisije ruši stereotipe in omejitve naročnika ter uporabnika, samocenzuro naročnika, večje upoštevanje arhitekture kot javnega dobra, višjo kvaliteto obravnavanih predlogov, celovitost obravnave problema, dobro umeščenost v prostor, bolj vidne prednosti in slabosti posameznih rešitev zaradi primerjave med rešitvami, možnost stopenjskega natečaja, razširjen nabor možnih projektantov in možnost vizualne predstavitve objekta oziroma ureditve.

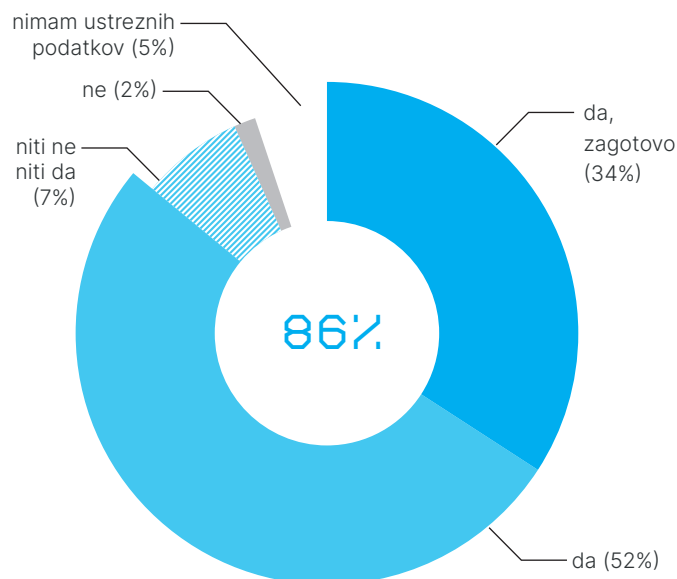
(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, kaj bi glede na svoje izkušnje opredelili kot največjo dodano vrednost natečaja, zlasti v primerjavi s projekti, ki se izvajajo brez natečaja

NA NATEČAJU ZMAGA NAJBOLJŠA REŠITEV

(Q9)

Strah, da bo stroka preko natečaja naročniku vsilila rešitev, ki je ne želi, se praviloma izkaže za povsem neutemeljen. Investitorji in uporabniki so namreč s prepričljivo večino 86 odstotkov zatrdili, da je bila izbrana zmagovalna rešitev najboljša med prispelimi. 34 odstotkov jih je izbralo odgovor »da, zagotovo« in 52 odstotkov odgovor »da«.

To kaže, da natečaj omogoča dovolj prostora za dialog, da se v konstruktivni debati izbrusijo mnenja med predstavniki stroke in naročnika ter da na koncu procesa zmaga po mnenju sodelujočih najboljša rešitev.

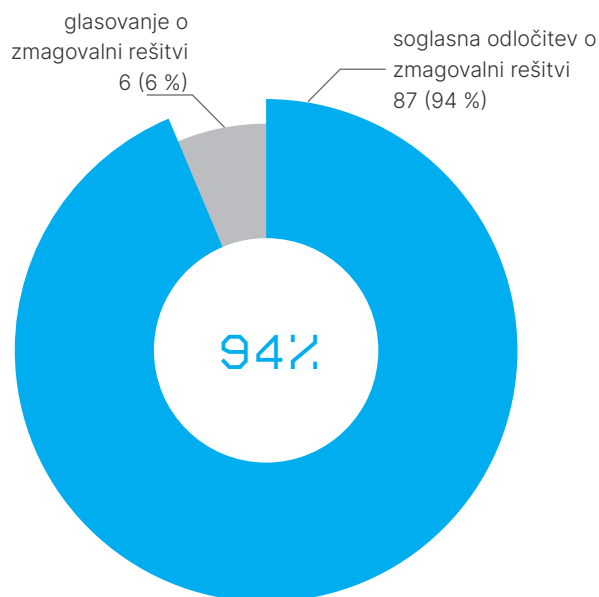

(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, ali je bila izbrana rešitev najboljša med prispelimi

PREDSTAVNIKI NAROČNIKA IN STROKE SOGLASNO IZBEREJO ZMAGOVALNO REŠITEV

Komisija, ki jo sestavljajo predstavniki naročnika in predstavniki stroke, v večini primerov soglasno izbere najboljšo rešitev. Več kot tri četrtine natečajnih projektov se zaključijo z izvedbo načrtovane zgradbe ali ureditve.

94 odstotkov odločitev komisij o izboru zmagovalca je bilo sprejetih soglasno. Poglobljeno delo ocenjevalne komisije namreč vodi v strinjanje predstavnikov naročnika, uporabnika in stroke. V sestavi komisije imajo člani, ki jih imenuje naročnik, večino, hkrati pa so člani komisije večinoma predstavniki ustrezne stroke za reševanje posamezne naloge. To pravilo omogoča, da je naročnikova želja v natečaju strokovno podprta. Dejstvo, da je velika večina odločitev soglasnih, kaže, da se interes naročnika in stališče stroke praviloma uskladi, kar pomeni, da se naročnikova želja izrazi v strokovno najboljši rešitvi.

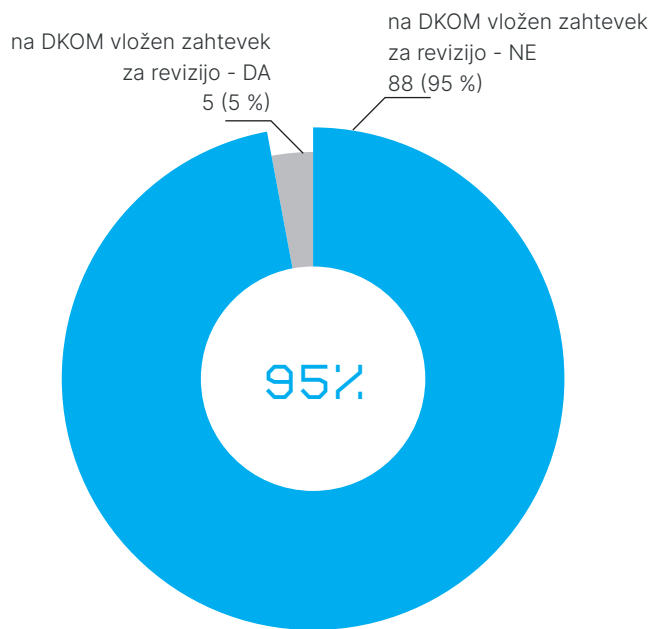

Soglasnost odločitev natečajnih komisij v obdobju 2016–2024

ODLOČITVE KOMISIJ UŽIVAJO VISOKO STOPNJO ZAUPANJA

Javni natečaj je postopek javnega naročanja, pri katerem zelo redko pride do revizije.

Čeprav natečaji vodijo v postopek izbire projektanta in s tem oddajo naročila projektiranja pomembne javne investicije, se zelo redko zgodi, da bi bila v postopku vložena zahteva za revizijo. To kaže, da so natečaji ZAPS strokovno vodeni, da so za naročnike varni in da večina udeležencev natečaje prepoznava kot poštene postopke ter odločitve komisij sprejema kot legitimne.

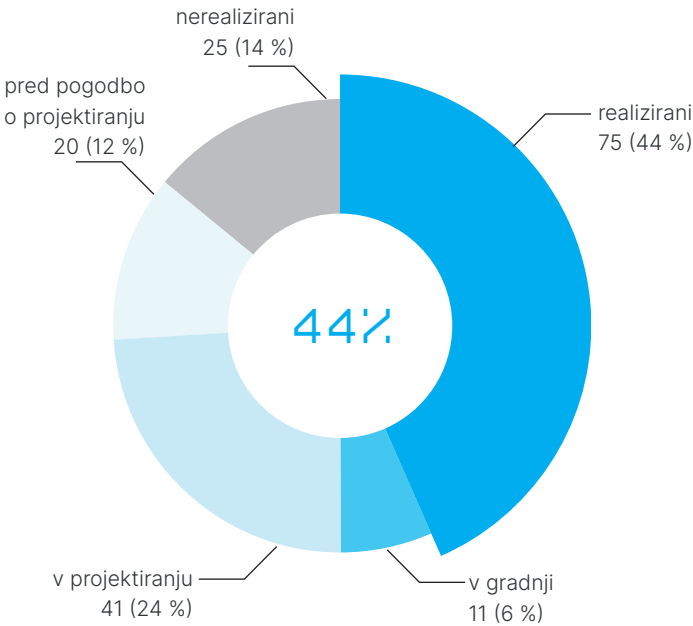
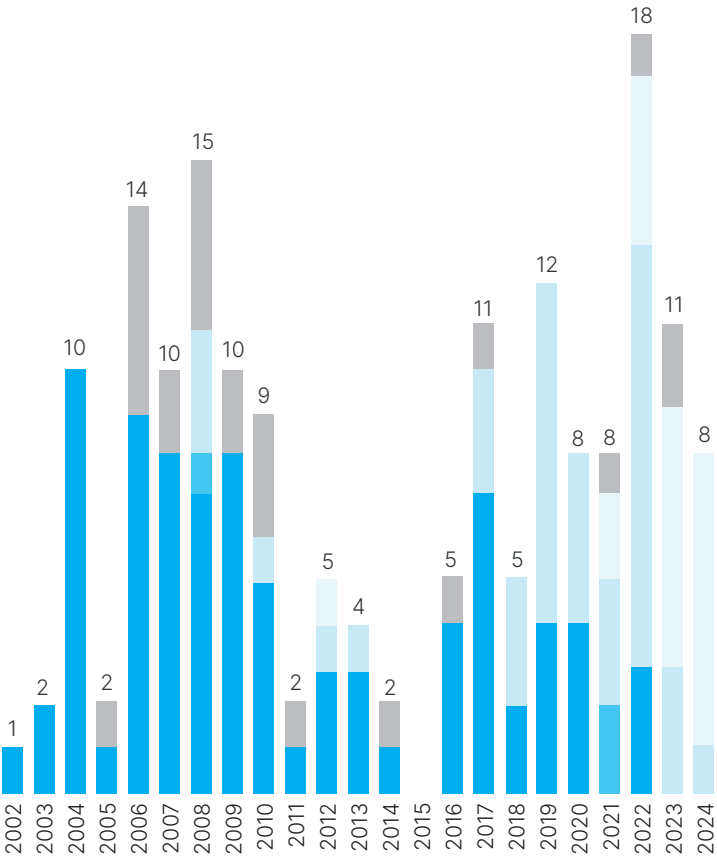
Zahtevki za revizijo vloženi na DKOM, za natečaje zaključene v obdobju 2016–2024

USPEŠNE INVESTICIJE SE ZAČNEJO Z NATEČAJEM

Več kot tri četrtine natečajnih projektov se zaključi z izvedbo načrtovane zgradbe ali ureditve.

Podatki o rezultatih dvajsetletne natečajne dejavnosti ZAPS omogočajo oceno uspešnosti natečajev. Nekateri projekti so realizirani, drugi

v različnih fazah razvoja, del projektov pa je obstal in ne bo doživel realizacije. Delež zadnjih predstavlja manj kot 15 odstotkov vseh načrtovanih investicij. Zanimiva je primerjava s podatki o izvedenosti investicij na osnovi javnih natečajev na Hrvaškem, kjer je delež realiziranih natečajev iz tega obdobja bistveno manjši.

Uspešnost investicij v obdobju 2002–2024 (stanje 30. 1. 2025)

Skupna uspešnost investicij v obdobju 2002–2024 (stanje 30.01.2025)

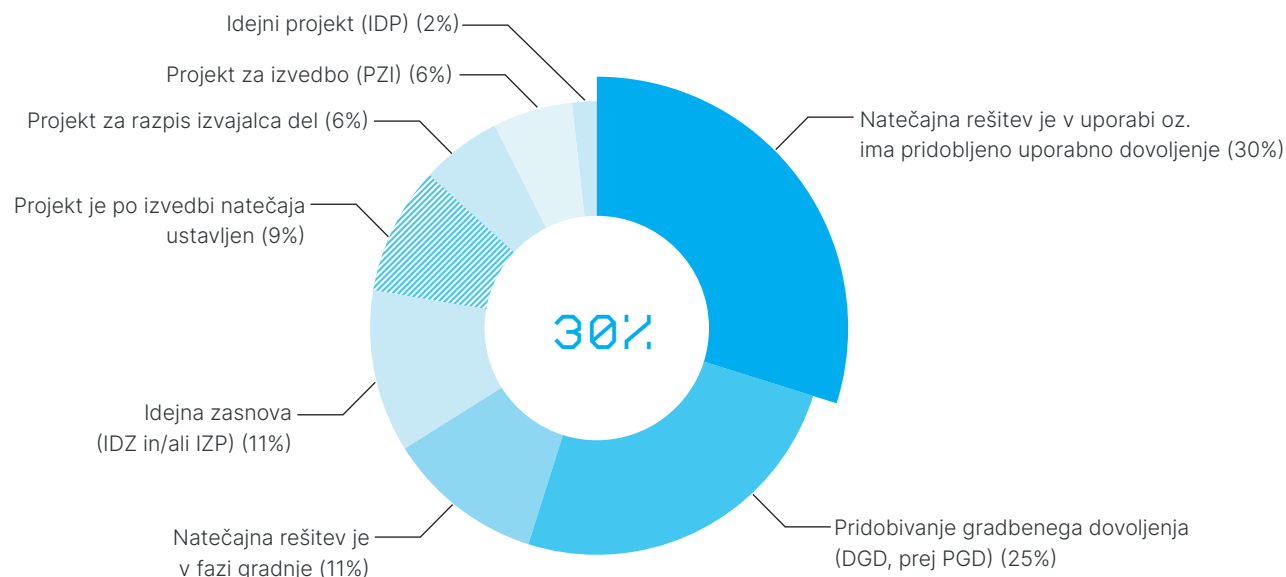
NATEČAJNE INVESTICIJE SO USPEŠNE

(30 ODSOTKOV NATEČAJNIH REŠITEV ZADNJIH 12 LET ŽE V UPORABI, 11 ODSOTKOV V GRADNJI)

(Q18)

Odgovori naročnikov v anketi potrjujejo, da so investicijski projekti, realizirani na podlagi predhodno izvedenega natečaja, uspešni. Gradbene investicije so dolgotrajne in potekajo več let. Natečaj je po začetni pripravi investicije šele druga faza v celotnem postopku. Ker smo zbirali podatke za zadnjih 12 let, nas je zanimalo, v kateri fazi je analiziranih 94 projektov, ki so se začeli z natečajem ZAPS. Spraševali smo tako naročnike (n = 53) kot projektante (n = 46), pri čemer se njihovi odgovori nekoliko razlikujejo, kar je razumljivo, ker niso nujno odgovarjali o istih projektih.

Odgovori kažejo, da je ustavljenih investicij med obravnavanimi projekti v tem obdobju zgolj okrog desetina, kar je vzpodbudno. Na drugi strani je delež realiziranih projektov z rezultatom 30 odstotkov bistveno višji. Druga najpogostejša faza, v kateri so projekti trenutno (spomladi 2022), je faza pridobivanja gradbenega dovoljenja (25 odstotkov). V gradnji je 11 odstotkov obravnavanih rešitev.

(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, v kateri fazi je bila investicija v času izpolnjevanja ankete

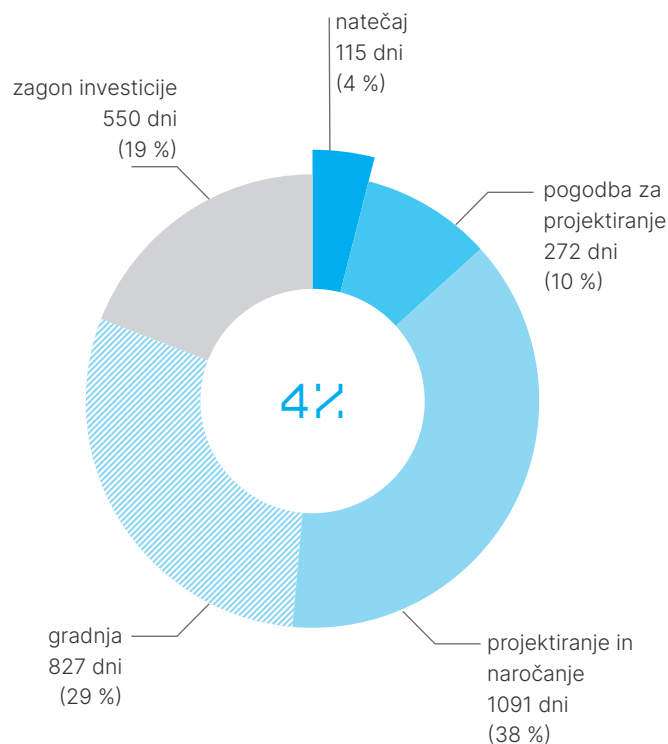
ČAS IN STROŠKI NATEČAJA

NATEČAJI SO ČASOVNO UČINKOVITO ORODJE

Natečaj je ključna faza v razvoju investicije, a traja v povprečju le 115 dni oziroma le 4,0 odstotke celotnega trajanja razvoja projekta.

Podatki o povprečnem trajanju posameznih faz v celotnem razvoju projekta so zbrani na osnovi projektov za stavbe oziroma ureditve odprtega prostora, ki so zgrajeni ali se izvajajo na osnovi natečajev, razpisanih v obdobju 2007–2024. Zagon investicije označuje čas od prve pisne namere naročnika o izvedbi investicije do razpisa natečaja. V primerih, ko ta podatek ni znan, je upoštevan čas od prvega stika naročnika z ZAPS do razpisa natečaja. Gre za manj vidno, a zelo pomembno obdobje, ki vključuje pripravo finančne konstrukcije in natečajne naloge. Trajanje natečaja je čas od razpisa natečaja do objave njegovih rezultatov. Po natečaju sledi postopek oddaje storitve

projektiranja, upoštevajoč vrstni red zmagovalcev. Pritožbe ponudnikov, ki lahko postopke javnega naročanja zavlečejo, so v primeru natečajev izredno redke. Priprava na projektiranje je čas, ki se prične po objavi rezultatov natečaja in v katerem naročnik običajno pripravi popravljen dokument identifikacije investicijskega projekta (DIIP), hkrati pa pred podpisom pogodbe z izbranim projektantom dokončno oblikuje finančno konstrukcijo načrtovane gradnje. Projektiranje in naročanje je čas, ki vključuje projektiranje objekta in pripravo razpisa za izbiro izvajalca del. Gre za najdaljšo fazo, pri čemer so med posameznimi projekti velike razlike. Gradnja se prične s podpisom pogodbe z izvajalcem gradnje in konča s pridobitvijo uporabnega dovoljenja.

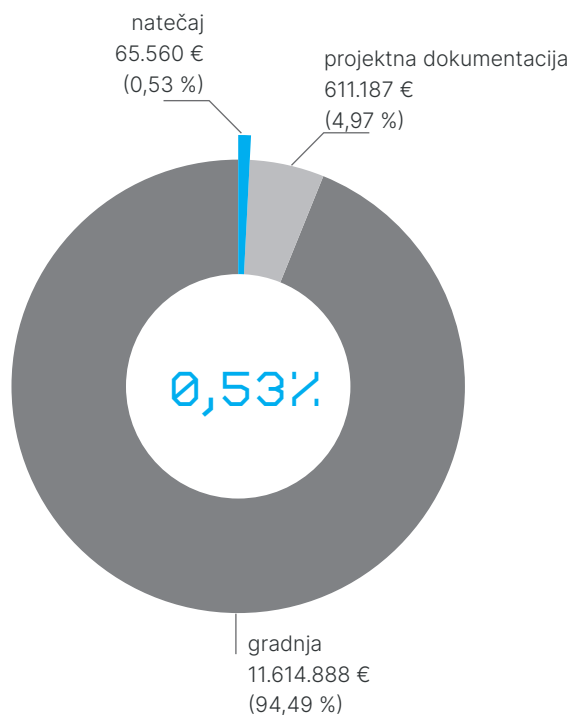
Povprečno trajanje natečaja v dnevih v obdobju 2007–2024, glede na trajanje celotnega razvoja investicijskega projekta

V PRIMERJAVI Z DRUGIMI STROŠKI GRADNJE JE STROŠEK NATEČAJA ZANEMARLJIV

Povprečni strošek natečaja znaša manj kot odstotek celotne investicije. Kljub temu se strošek izvedbe natečaja pogosto navaja kot razlog, zaradi katerega se nekateri javni naročniki ne odločajo za izvedbo javnega natečaja.

Podatki o povprečnih stroških posameznih sklopov so zbrani na osnovi projektov za stavbe oziroma ureditve odprtega prostora, ki so zgrajeni ali se izvajajo na osnovi natečajev, razpisanih v obdobju 2009–2024. Celotna investicija projekta poleg stroškov graditve, ki obsegajo projektiranje, dovoljevanje in gradnjo, obsega tudi stroške nakupa zemljišča, komunalno opremljanje in stroške financiranja, ki v tej primerjavi niso upoštevani. Strošek natečaja vključuje stroške izvedbe

natečaja, stroške ocenjevalne komisije in nagradno-odškodninski sklad. Strošek izdelave projektne dokumentacije je skupni strošek izdelave naročene projektne dokumentacije pri izbranem projektantu. Gradnja predstavlja skupni strošek gradbeno-obrtniških in instalacijskih del (GOI), opreme ter zunanje ureditve, kot je opredeljen v pogodbi o izvedbi objekta. Strošek natečaja predstavlja pri manjših investicijah večji delež skupnega stroška, pri večjih natečajih pa je njegov delež praviloma manjši. Podatki kažejo, da znaša povprečni strošek natečaja manj kot odstotek stroškov graditve. Zato strošek ne more biti utemeljen razlog, da se pri javnih investicijah ne bi odločali za izvedbo natečaja. Upravičeno pa je pričakovati, da bo kvaliteta zmagovalne rešitve več kot opravičila vložene stroške.

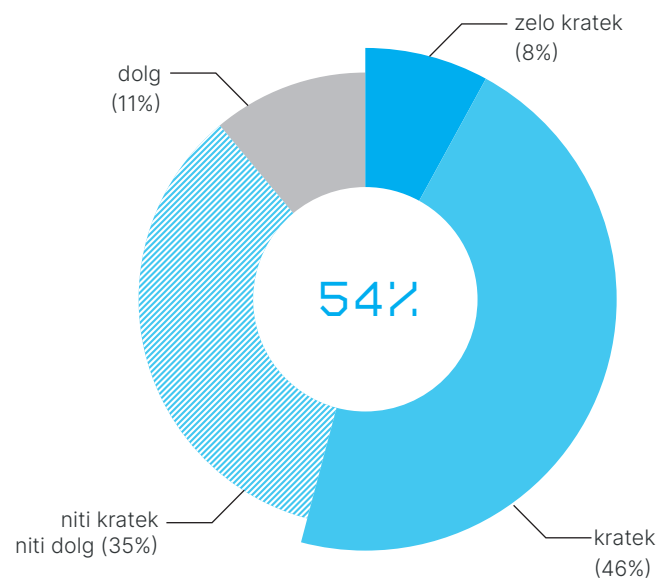

Povprečni strošek izvedbe natečaja glede na druge stroške izvedbe projekta v obdobju 2009–2024

ČASOVNA IZKUŠNJA

(Q5)

Velikokrat se sliši očitek, da natečaji vzamejo preveč časa in da je to razlog, da se naročniki zanje ne odločajo v večjem številu. Zato nas je zanimalo, kakšne so dejanske izkušnje tistih, ki so postopek natečaja izkusili. Očitno je, da rezultati ankete niso skladni z zgornjim prepričanjem. Čas trajanja natečaja v primerjavi s celotnim trajanjem investicije je večina investorjev in uporabnikov ocenila kot kratek oziroma zelo kratek (skupaj 54 odstotkov). Samo 11 odstotkom se je trajanje natečaja zdelo dolgo.

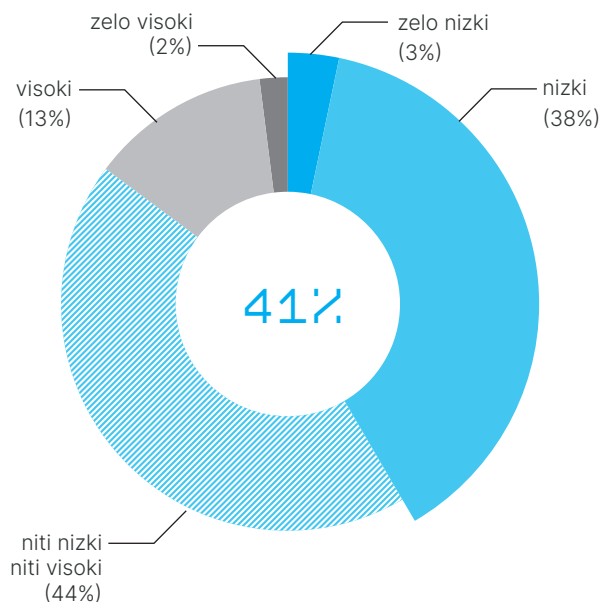
(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, kako kratek oziroma dolg se jim zdi natečaj v primerjavi s celotnim trajanjem investicije

STROŠKOVNA IZKUŠNJA

(Q6)

Drugi najpomembnejši zadržek investorjev je povezan s stroški. Natečaji naj bi bili dragi in naj ne bi upravičili svojih stroškov. Tudi tu odgovori anketiranih na postavljeno vprašanje pokažejo drugačno sliko. Stroški natečaja se jim v primerjavi z drugimi stroški ne zdijo problematični. 38 odstotkom vprašanih se zdijo stroški natečaja primerjalno »nizki«, 3 odstotkom pa »zelo nizki«. Nadaljnjih 44 odstotkov ocenjuje stroške kot zmerne (»niti nizki niti visoki«).

Skupaj torej kar 85 odstotkov vprašanih nima posebnih težav z višino stroškov natečaja v primerjavi z vsemi preostalimi stroški, povezanimi s projektom. Očitki, da se naročniki za natečaje ne odločajo zaradi visokih stroškov, so glede na podatke, pridobljene z anketo, povsem neutemeljeni.

(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, kako nizki oziroma visoki se jim zdijo stroški natečaja v primerjavi s stroški celotne investicije

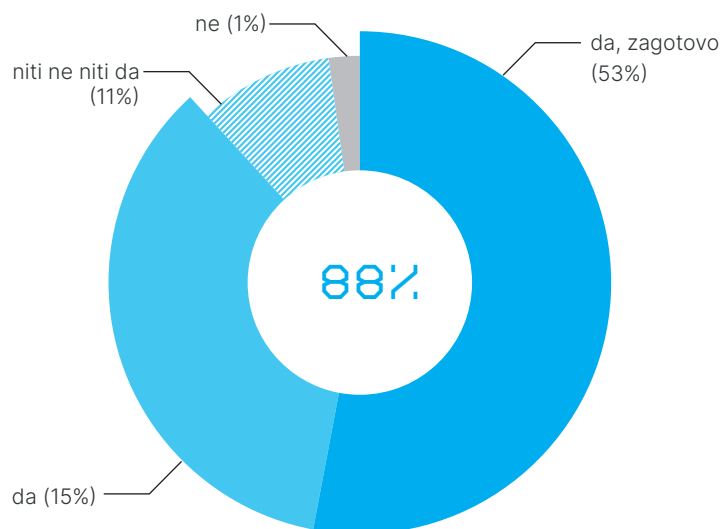
PROJEKTANTI PRIDOB�JENI Z
NATEČAJEM SO IZKUŠENI TUDI,
ČE REFERENCE NISO ZAHTEVANE

ZMAGOVALEC NATEČAJA MORA IMETI DOVOLJ PROJEKTANTSKIH IZKUŠENJ

(Q12)

Za naročnika je zelo pomembno, da storitev projektiranja odda izkušenim projektantom. Na vprašanje s to vsebino je »da, zagotovo« odgovorilo kar 53 odstotkov anketiranih, dodatnih 35 odstotkov pa »da«. Skupaj se kar 88 odstotkom naročnikov zdi, da je izkušnost projektanta pomemben element pri naročanju storitve projektiranja. Potencialna neizkušnost projektantov je visoko na lestvici zadržkov, ki jih imajo potencialni naročniki do natečajev, predvsem zato, ker natečaji potekajo pod protokolom anonimnosti in naročnik dejansko do konca ne ve, kdo je avtor najvišje uvrščene rešitve. Pri tem vprašanju so v razvoju natečajne dejavnosti še možne izboljšave.

Zahteva po dokazovanju usposobljenosti z referencami je namreč največkrat ponujen odgovor na vprašanje o usposobljenosti. Hkrati pa previsoko postavljena zahteva po referencah zelo zapira krog potencialnih ponudnikov-projektantov, ki so lahko prav tako ustrezno usposobljeni. Pomen usposobljenosti in s tem potreba po ustreznih referencah sta zelo različni pri različnih vrstah natečajnih nalog, kar delno pojasni razlike v stališčih naročnikov.

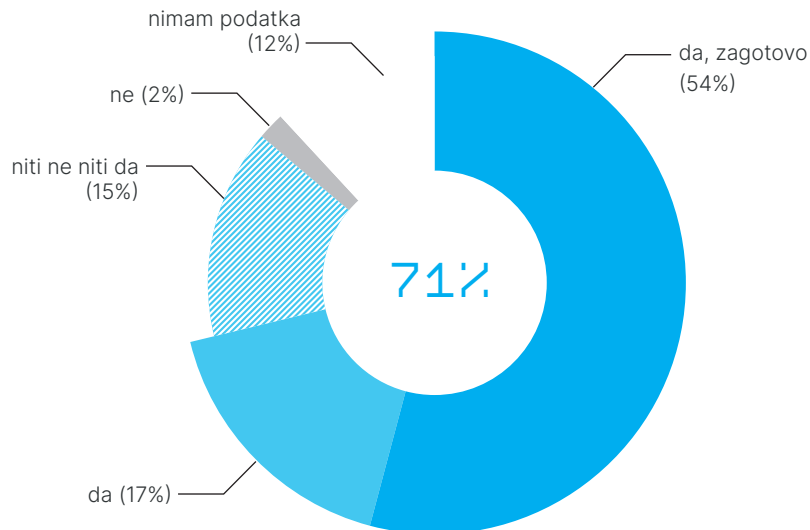
(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, ali je za investitorja pomembno, da naročilo odda izkušenim projektantom

ZMAGOVALCI NATEČAJNIH PROJEKTOV SO USTREZNO IZKUŠENI IN USPOSABLJENI

(Q22)

Skladno z visoko oceno o kvaliteti storitve projektiranja so naročniki tudi pri usposobljenosti in izkušenosti projektantov večinoma odgovorili, da so izbrani projektanti zagotovo imeli ustrezne izkušnje in usposobljenost (54 odstotkov), oziroma so na vprašanje odgovorili pritrdilno (17 odstotkov). Neodločenih je bilo samo 15 odstotkov, zgolj 2 odstotka pa se s trditvijo nista strinjala. Preostalih 12 odstotkov ni imelo podatkov, potrebnih za odgovor.

Pri vprašanju, ali je projektna dokumentacija omogočala kakovosten nadzor in porabo sredstev, so bili odgovori anketiranih žal omejeni, ker jih kar 44 odstotkov ni imelo potrebnih podatkov, da bi lahko odgovorili. Od tistih, ki so odgovorili, se je večina strinjala, da je projektna dokumentacija omogočala kakovosten nadzor (28 odstotkov) in da ga je zagotovo omogočala (14 odstotkov). Neopredeljenih je bilo 11 odstotkov, nezadovoljnih pa 2 odstotka.

(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, ali so imeli izbrani projektanti ustrezne izkušnje in so bili usposobljeni za izvedbo storitve

IZBIRA NA PODLAGI NAJNIŽJE CENE NI SMISELNA

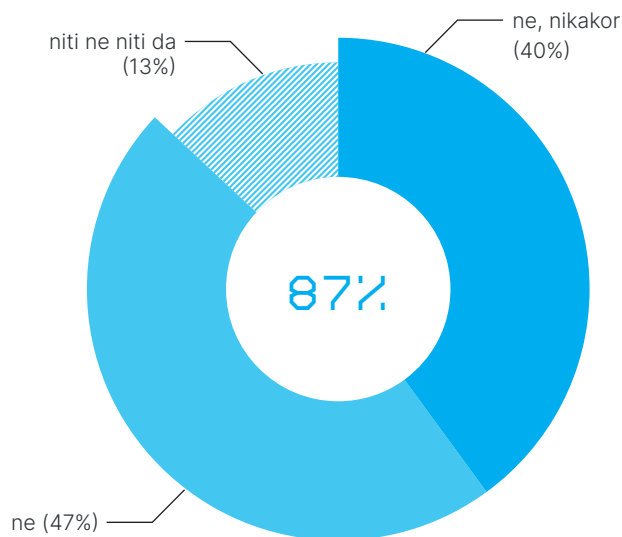
(Q11)

Naročniki so bili zelo enotni glede dileme, ali naj se storitev projektiranja oddaja zgolj na podlagi najnižje cene. 87 odstotkov jih je menilo, da »ne, nikakor« oziroma »ne«, 13 odstotkov je bilo neodločenih, prav nihče pa se ni izrekel v prid takšni praksi. Rezultati jasno kažejo, da naročniki za izbiro projektanta zgolj po merilu najnižje cene ne vidijo prav nobene strokovne utemeljitve.

ZAPS je mnenja, da je izbira storitve projektiranja na podlagi najnižje cene za naročnika izrazito nesmotrna iz več razlogov: projekta v začetni fazi ni mogoče povsem natančno opredeliti, nizka cena ter kvaliteta se praviloma izključujeta in cena projektne dokumentacije je nizka v primerjavi s celotno investicijo.

V fazi zagona investicije, ko je proces natečaja aktualen, projekt nikdar ni dokončno opredeljen do potankosti, saj niti ne more biti, ker je to še le prva, idejna faza projekta. Druge predmete javnega naročanja

(npr. pisarniški papir ali službena vozila), kjer gre za končne produkte, je mogoče v okviru tehničnih specifikacij zelo natančno definirati, pri projektiranju pa to ni mogoče, saj se projekti vedno izvajajo v več fazah, kjer ima vsaka faza svoje zakonitosti. Zato je izbira projektanta na podlagi najnižje cene ob še tako skrbno pripravljenih tehničnih specifikacijah projektne naloge (torej prve faze projektiranja) vedno »kupovanje mačka v žaklju« oziroma je do neke mere tvegana, ker naročnik nikoli ne ve čisto točno, kakšno projektno rešitev oziroma projektno storitev bo na podlagi ponudbe dejansko dobil. Po izkušnjah naročnikov s takšnimi postopki se kvaliteta in nizka cena praviloma izključujeta. Ob tem ni zanemarljivo dejstvo, da cena projektne dokumentacije predstavlja zelo majhen delež v primerjavi s stroški celotne investicije, škoda, povzročena s slabo zasnovo zgradbe ali slabimi projektnimi rešitvami, pa je za uporabnika nepredstavljivo velika in težko popravljiva.

(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, ali naj se storitev naroča sploh brez natečajev, predvsem na podlagi najnižje cene

IZBIRA ZGOLJ NA PODLAGI REFERENC NI SMISELNA

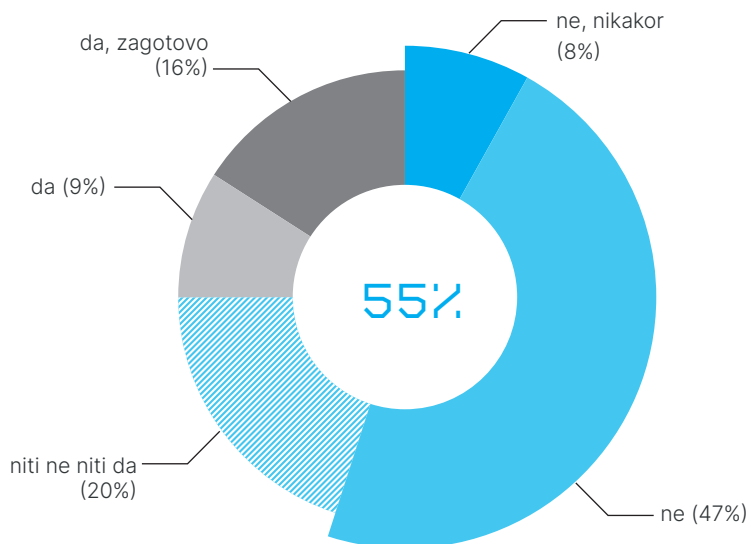
(Q11)

Naročniki menijo, da izbira storitve projektiranja zgolj na podlagi referenc, brez natečaja, ni primerna. Kar 55 odstotkov jih je na vprašanje »Ali naj se storitev naroča sploh brez natečaja, samo na podlagi referenc?« odgovorilo »ne« ali »ne, nikakor«. Petina je bila neodločena, četrtna pa je referencam dala prednost pred natečajem.

Obstoječa usmeritev ZAPS je, da ostanejo natečaji čim bolj odprti za vse potencialne udeležence. Bistvena prednost in kvaliteta procesa natečaja je, da projektanti tekmujejo z odličnostjo rešitve, ki jo bo naročnik uporabljal več naslednjih desetletij, ne pa nujno z dosežki na povsem drugih, preteklih projektih, torej z referencami. Vsekakor so pretekle izkušnje projektantom v veliko pomoč, zato tudi ne čudi, da na natečajih praviloma zmagujejo izkušene projektantske skupine. Hkrati pa natečaj omogoča preboj tudi projektantom, ki že imajo izkušnje v projektiranju (čeprav ne nujno v povsem isti kategoriji stavb ali v

lastnem biroju kot vodje projektov) in jih v procesu natečaja izkažejo z odličnostjo svoje rešitve na zastavljeni problem. Rezultati ankete kažejo, da naročniki obstoječo usmeritev ZAPS v tehanju med smiselnim omejevanjem ob primerni odprtosti prepoznava kot ustrezno.

Rezultati analize nedvoumno kažejo, da je nujno, da proces natečaja zagotovi izbiro dovolj izkušenega projektanta, ni pa nujno, kot pokažejo odgovori v nadaljevanju, da jo zagotovi z referencami. Idejna zasnova, ki jo v procesu natečaja odda projektant, je namreč že sama po sebi izkaz njegove strokovne usposobljenosti. Z natečajno rešitvijo projektant izkaže stopnjo svoje strokovne usposobljenosti, da se odzove na zastavljeni problem. V procesu natečaja natečajna rešitev praviloma nadomesti reference, ki so sicer običajne v standardnih (nenatečajnih) postopkih naročanja, kjer ponudnik utemeljuje strokovnost z referencami ter kadrovsko in ekonomsko ustreznostjo.

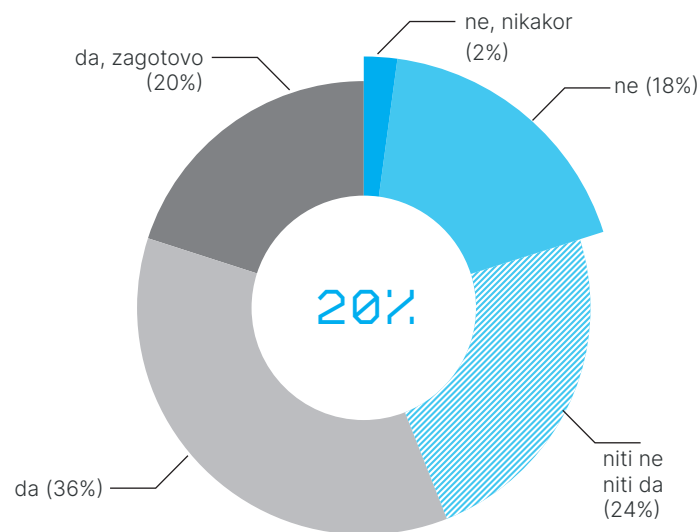

(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, ali naj se storitev naroča sploh brez natečaja, samo na podlagi referenc

OMEJEVANJE ŠTEVILA NATEČAJNIKOV Z REFERENCAMI

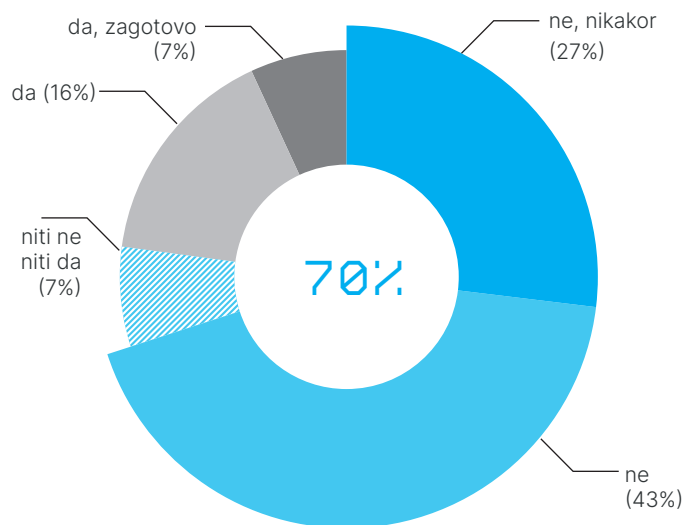
Ko so bili naročniki vprašani, ali menijo, da je število udeležencev v okviru natečaja smiselno omejevati z referencami, so bili odstotki nekoliko drugačni. Kar 56 odstotkov jih je menilo, da je omejevanje z referencami smiselno, četrtnina je bila neodločena, petina pa je bila proti omejevanju z referencami. Rezultat je mogoče interpretirati v povezavi z vprašanjem o pomenu izkušenosti projektanta, saj se pokaže, da je izkušnost projektanta, pridobljenega z natečajem, za naročnike izredno pomembna.

Mnenje projektantov o referencah na natečajih je bilo pričakovano drugačno. Kar 70 odstotkov jih je menilo, da omejevanje z referencami ni smiselno, slaba četrtnina (24 odstotkov), torej podoben delež kot pri naročnikih, pa je menila, da je smiselno.

(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, ali je število udeležencev natečaja smiselno omejevati z referencami

Težava z referencami pri projektantih je, da so te običajno vezane na specifično kategorijo stavb. Sicer izkušen projektant, ki ima na primer reference v kategoriji družbenih zgradb, tako ne more sodelovati na natečaju za novo stanovanjsko naselje, če so tam zahtevane samo reference za stanovanjske stavbe. To lahko v Sloveniji, ki je razmeroma majhna, zelo omeji nabor projektantov, ki lahko sodelujejo na takšnem natečaju. Bolj smiselno bi bilo, da bi se z osnovno ravniijo referenc (v primeru res zahtevnih programov in stavb) vzpostavil strokovni nivo, ki bi dopuščal sodelovanje večini izkušenih projektantov.

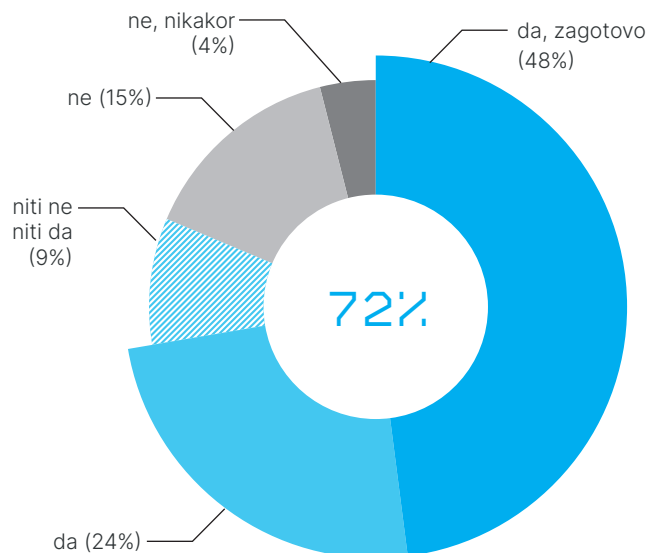

(anketa) Odgovori projektantov na vprašanje, ali je smiselno omejevati število udeležencev natečaja z referencami

ANONIMNOST NATEČAJEV PREPREČUJE KORUPCIJO

(Q11)

Glede smiselnosti anonimnosti natečajnega postopka, ki jo predpisuje Zakon o javnih naročilih (v nadaljevanju ZJN), je skoraj tri četrtine (72 odstotkov) vprašanih naročnikov mnenja, da anonimnost natečajev preprečuje korupcijo v procesu naročanja storitev projektiranja. Slaba petina (19 odstotkov) meni, da anonimnost nikakor oziroma ne preprečuje korupcije.

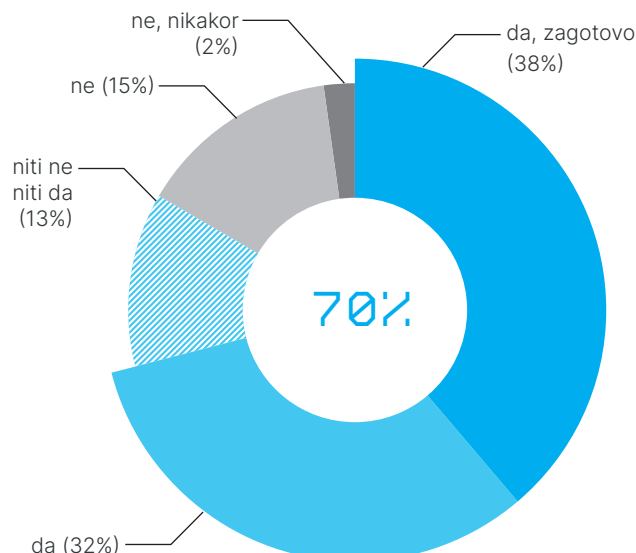

(anketa) Odgovori uporabnikov na vprašanje, ali anonimnost natečajev preprečuje nedovoljena dejanja (korupcijo)

(Q16)

Podobnega mnenja so tudi projektanti zmagovalnih rešitev. Na vprašanje »Ali anonimnost natečajev preprečuje nedovoljena dejanja (korupcijo)« je kar 68 odstotkov vprašanih odgovorilo »da« ali »da, zagotovo«. Samo 20 odstotkov jih bolj ali manj ne verjame, da je anonimnost v tem smislu koristna.

Na ZAPS pogosto prejemamo mnenja o nesmiselnosti anonimnosti, vendar lahko na podlagi rezultatov ankete ugotovimo, da je ohranjanje anonimnosti smiselno tudi z vidika kredibilnosti natečajnega postopka, in ne zgolj zato, ker jo predpisuje ZJN za vse natečaje v okviru javnega naročanja.

(anketa) Odgovori projektantov na vprašanje, ali anonimnost natečajev preprečuje nedovoljena dejanja (korupcijo)

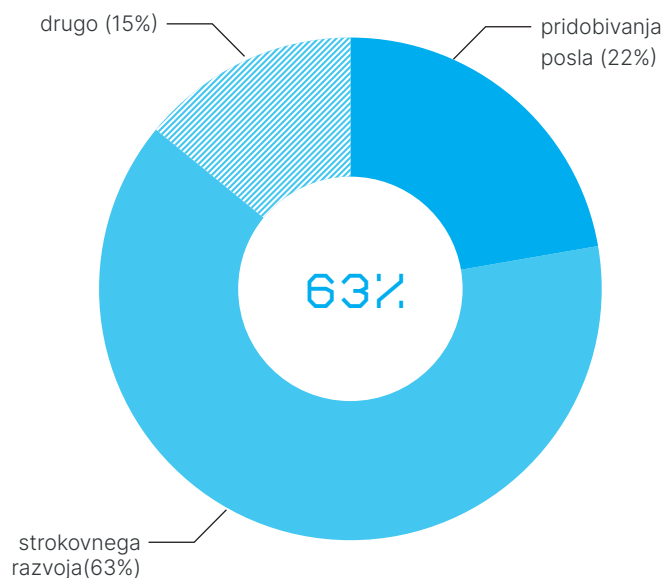
GLAVNI MOTIV PROJEKTANTOV ZA SODELOVANJE JE STROKOVNI RAZVOJ

(Q15)

Projektanti, ki so sodelovali v anketi, so se v zadnjih petih letih v povprečju udeležili približno 13 natečajev, tj. od dveh do treh natečajev letno. Zanimivo je, da kot glavni motiv za sodelovanje navajajo strokovni razvoj (63 odstotkov), in ne pridobivanje posla (22 odstotkov).

Vprašanje je bilo namenoma postavljeno tako, da je bilo možno izbrati samo eno ali drugo, da bi dobili jasen vpogled v to, kaj zvišuje

motivacijo projektantov. Pomenljivo je tudi, da so vsi, ki so izbrali tretjo opcijo, torej kategorijo »drugo« (15 odstotkov), pojasnili, da sodelujejo zaradi obeh navedenih razlogov. Na podlagi odgovorov zmagovalnih birojev bi lahko tudi sklepali, da za določen segment najuspešnejših natečajnikov prisotnost ali odsotnost odškodnin in višina nagradnega sklada ne vplivajo bistveno na odločitve o sodelovanju na natečaju.

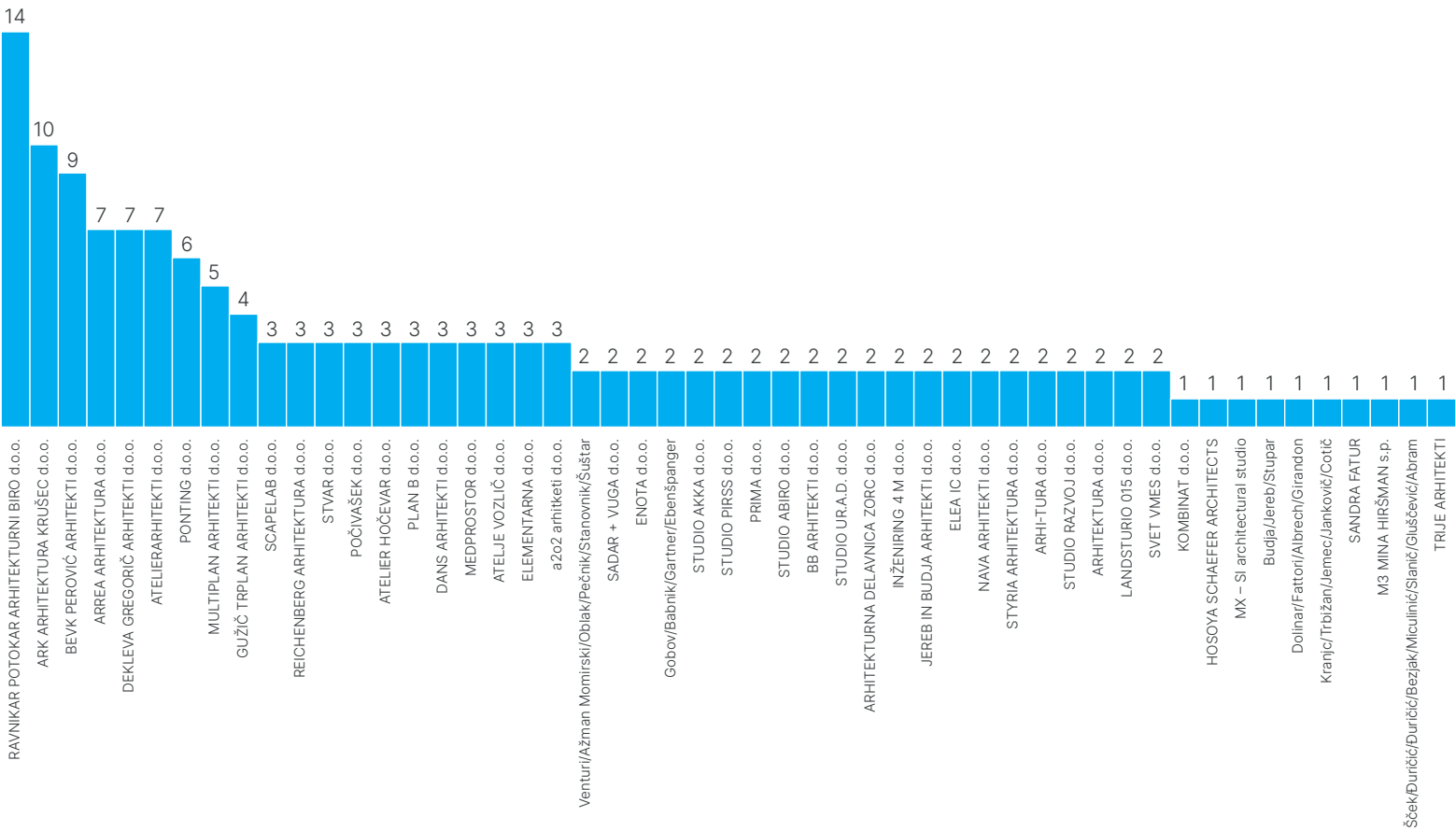
(anketa) Odgovori projektantov na vprašanje, zakaj sodelujejo na natečaju

NAJBOLJŠI ZMAGA SAMO TAKRAT, KO IMAJO VSI ENAKE MOŽNOSTI ZA ZMAGO

V dvaindvajsetih letih natečajne dejavnosti je med 197 zmagovalci natečajev kar 112 različnih avtorskih skupin.

Natečaji omogočajo strokovno uveljavitev širokemu krogu projektantskih pisarn ter izredno odprtost in možnost za rast poslovnega okolja. Priložnost za pridobitev posla je ponujena vsem,

ki izpolnjujejo pogoje in se želijo s svojimi idejami pomeriti v pošteni strokovni tekmi. Javni natečaji so edina oblika izbora projektantov, kjer zmagovalce izbira ocenjevalna komisija, sestavljena iz predstavnikov naročnika, uporabnika in stroke, izbira pa poteka na podlagi kvalitete ponujene rešitve, v odprti, transparentni in anonimni tekmi z jasnimi pravili in kriteriji.

Število zmag projektantskih pisarn ali skupin v obdobju 2002–2024

Zorec/Tepina/Ravnikar/Delak/Majoranc/Koren	1
2K ARHITEKTURNA PISARNA d.o.o.	1
KROG d.o.o.	1
ATELJE OSTAN PAVLIN d.o.o.	1
Mladen Lukas u.d.l.a.	1
FIN ARS CENTER ZA ARHITEKTURO d.o.o.	1
KD ARHITEKTI d.o.o.	1
REAL ENGINEERING d.o.o.	1
RC PLANIRANJE d.o.o.	1
Ravnikar/Bolčina/Grabnar/Mičinovič/Savelji/Zavrtanik	1
Hvala/Lavrič/Tramte/Tasič/Pavlovič/Logar	1
Granda/Brodar/Rupnik/Korošec	1
Žuber/Bukovec/Kociper/Ažman Momirski	1
Kreč/Hočevar/Glažar/Črne/Žapušek/Walner	1
PIPENBAHER INŽENIRJI d.o.o.	1
Prekovič/Živic/Vasiljevič/Mlinar	1
Osvinik/Osvinik	1
Svet/Bevk	1
B-ARHITEKTURA	1
Briški/Les Zohil	1
APLAN d.o.o.	1
MA ARHITEKTURA	1
Bizjak/Kravcova/Zadel	1
KOSI IN PARTNERJI d.o.o.	1
INŽENIRING 4M d.o.o.	1
Stojanović Kocjancić/Rebec/Bertok/Čallja/Porenta/Vranešić/Črnec	1
KONTRA ARHITEKTI d.o.o.	1
Granda/Grošelj/Škodnik/Šantavec	1
ATELJE S d.o.o.	1
Debevec/Može/Melon/Podboj/Pegan	1
BAX studio arhitecture	1
STUDIO SADAR d.o.o.	1
KOŠOROK GARTNER ARHITEKTI	1
2K ARHITEKTONSKI URED d.o.o.	1
PLUSMINUS30 d.o.o.	1
Coloni/Coloni	1
UBI STUDIO d.o.o.	1
ARHÉ d.o.o.	1
OAZA d.o.o.	1
MAŠERA MAHNIČ ARHITEKTI d.o.o.	1
NAVOR d.o.o.	1
Debevc/Leban Meze/Mašera/Zavrišek Hudnik	1
VOID d.o.o.	1
Gerksič/Gerksič/Frelih	1
MATEVŽ ZALAR - ARHITEKT	1
IT INVEST d.o.o.	1
NEAP d.o.o.	1
Dušan Moll u.d.l.a.	1
P PLUS ARH. D.O.O. IN MOJCA KOCBEK VIMOS	1
Korenjak/Čeligoj/Kajzelj	1
LINEAR d.o.o.	1

PROJEKтна DOKUMENTACIJA
ZA DOVOLJEVANJE IN GRADNJO
ZMAGOVALNIH NATEČAJNIH
PROJEKTOV JE IZDELANA
KVALITETNO

PROJEKTNA DOKUMENTACIJA JE IZDELANA KVALITETNO

(Q21)

Naročniki so v odgovorih na vprašanje zelo jasno izrazili pričakovanje, da bodo projekte izdelovali izkušeni projektanti. Hkrati se jim, kot smo videli, vendarle ne zdi nujno, da se ta izkušnost potrjuje z zahtevo, da sodelujejo samo projektanti, ki lahko predložijo reference. V tem kontekstu je zato zelo pomembno, v kakšni meri so bili naročniki dejansko zadovoljni z izdelano projektno dokumentacijo. ZAPS namreč v večini primerov zagovarja natečajni postopek brez zahtev po referencah, kjer projektanti svojo kvaliteto izkazujejo z odličnostjo natečajne rešitve.

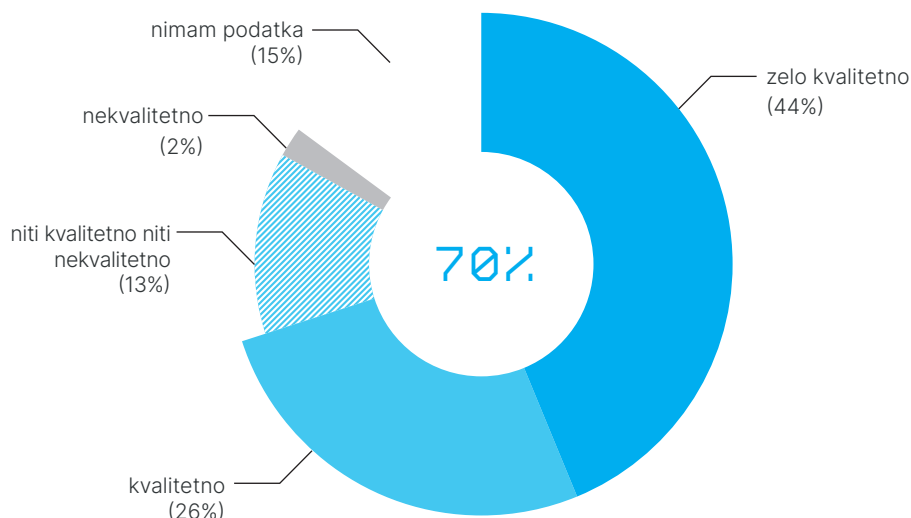
Odgovori naročnikov na vprašanje so potrdili stališče ZAPS, da je mogoče kvalitetne projektante v natečaju pridobiti tudi brez pogoja referenc, kar je pogosta praksa pri natečajih v organizaciji ZAPS.

Naročniki so namreč izdelavo projektne dokumentacije v povprečju ocenili kot zelo kvaliteto (44 odstotkov) in kvaliteto (26 odstotkov). 13 odstotkov je bilo neopredeljenih (niti niti), 15 odstotkov pa ni

imelo ustreznih podatkov. Samo 2 odstotka sta menila, da je bila dokumentacija izdelana nekvalitetno, za odgovor zelo nekvalitetno pa se ni odločil prav nihče.

Zelo podobni so bili odgovori naročnikov o kvaliteti storitve vodenja in koordinacije projekta (odzivnost, sodelovanje, roki). Večina naročnikov je storitev ocenila kot zelo kvaliteto (45 odstotkov) oziroma kvaliteto (32 odstotkov), 5 odstotkov je bilo nedoločenih, 2 odstotka pa sta jo ocenila kot nekvalitetno.

Na vprašanje o kvaliteti storitve spremljanja gradnje (projektantski nadzor med izvajanjem) je največji delež naročnikov odgovoril, da nima podatka (48 odstotkov). Tisti, ki so na vprašanje odgovorili, so bili s kvaliteto projektantskega nadzora večinoma zadovoljni. 23 odstotkov anketiranih je storitev ocenilo kot zelo kvaliteto, 16 odstotkov pa kot kvaliteto. Neodločenih je bilo 13 odstotkov.

(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, kako je bila izdelana projektna dokumentacija kot celota

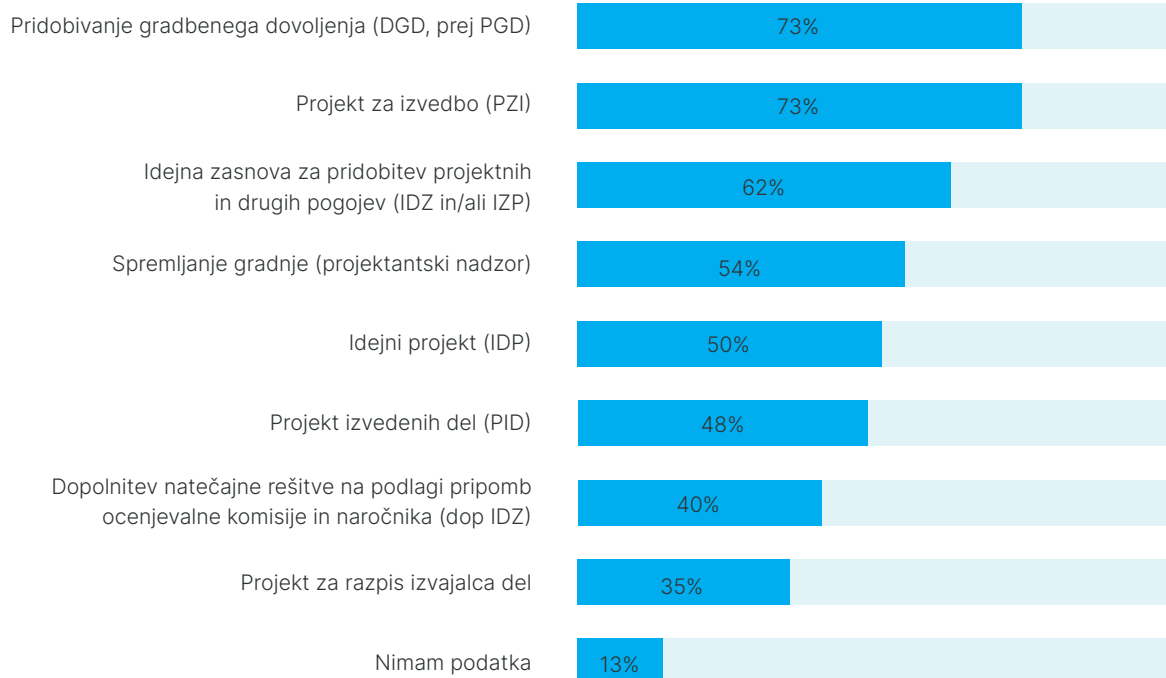
NAJVEČKRAT NAROČENE FAZE PROJEKTIRANJA SO DGD, PZI IN IDZ/IZP

(Q19)

Po zaključenem natečaju so glede na rezultate ankete naročniki največkrat naročili projekt za pridobivanje gradbenega dovoljenja (73 odstotkov), projekt za izvedbo (73 odstotkov) in idejno zasnovo za pridobitev projektnih in drugih pogojev (62 odstotkov). Za naročilo storitve projektantskega nadzora, idejnega projekta in projekta izvedenih del se je odločila približno polovica vprašanih.

Z dodatnim informiranjem naročnikov bi veljalo okrepiti delež naročil idejnega projekta, saj je to zlasti pri velikih projektih izredno pomembna

faza za nadzor tako kvalitete kot tudi stroškov celotne investicije. Slabe odločitve, sprejete v začetnih fazah zaradi premalo temeljitega razmisleka, je kasneje mogoče popravljati zgolj z visokimi finančnimi in časovnimi vložki. Ocenjujemo, da se pomena faze idejnega projekta naročniki še premalo zavedajo. Pri tem ni v pomoč obstoječe stanje zakonodaje, ki kot obvezne faze za naročnika formalno opredeljuje samo najvišje uvrščene tri. Odločitev za idejni projekt tako ostaja stvar strokovne ozaveščenosti naročnika.

(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, katere storitve so po zaključenem natečaju naročili pri zmagovalnem projektantu (možnih je bilo več odgovorov)

PROJEKTI SE OD NATEČAJA DO IZVEDBE NE SPREMENIJO BISTVENO

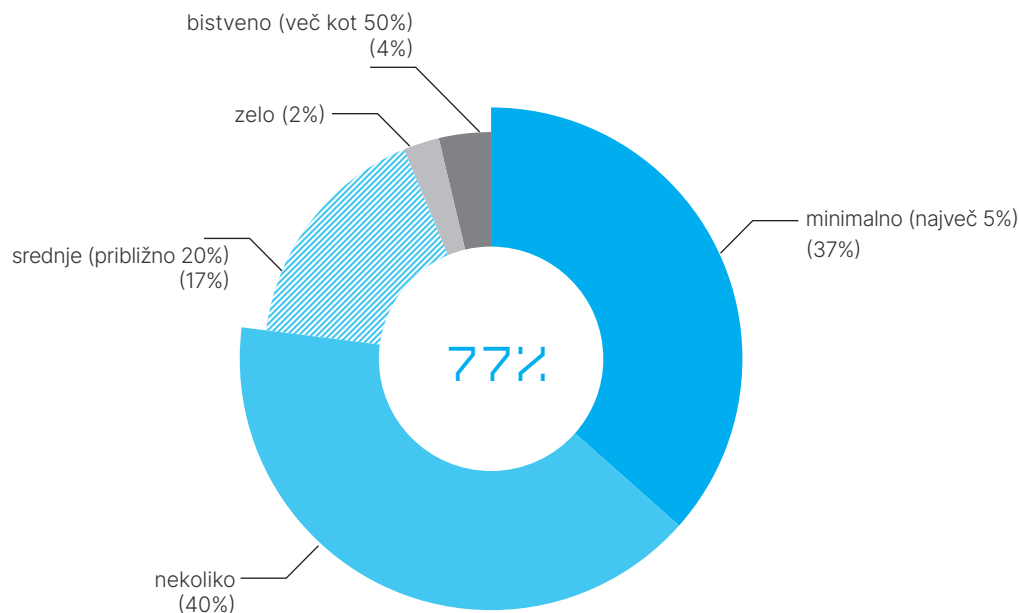
(Q23)

Zanimalo nas je, v kakšni meri se natečajne rešitve spreminjajo od natečaja do izvedbe in kaj je glavni vzrok za te spremembe. Odgovori so pokazali, da se zmagovalne natečajne rešitve do izvedbe ne spreminjajo bistveno.

To pomeni, da so projektne naloge, ki so osnova za natečaj, v glavnem ustrezno pripravljene in kvalitetno predvidijo naročnikove potrebe ter hkrati zajamejo tudi vse bistvene omejitve v prostoru.

Večina natečajnih projektov se je naknadno spremenila nekoliko (40 odstotkov) ali minimalno (37 odstotkov). Slaba petina (17 odstotkov) se je spremenila srednje, za več kot polovico, torej bistveno, pa so se spremenili le 4 odstotki vseh projektov. Pri odgovorih projektantov (odgovarjalo je pol manj projektantov kot naročnikov) so bili rezultati podobni, odstopanja v posamezni kategoriji pa so bila največ 5 odstotkov.

Čeprav velika večina naročnikov meni, da so projektanti ustrezno usposobljeni, to še ne pomeni, da neustrezna projektna dokumentacija v nobenem primeru ne bo povzročila dodatnih del. To kaže na možnosti za kvalitetno nadgradnjo procesa, pri čemer bi bilo treba za konkretne usmeritve vzroke za dodatna dela natančneje analizirati od primera do primera. ZAPS lahko z usmerjanjem natečajne prakse do določene mere vpliva na ustreznost projektnih rešitev. Na spremembe zakonodaje ZAPS neposredno ne more vplivati, lahko pa vpliva na kvalitetno vodenje natečajnih procesov. S še rigoroznejšim pregledom natečajnih nalog in z izbiro ustreznih izvedencev, ki ocenjevalni komisiji svetujejo v procesu izbire optimalne rešitve, lahko dodatno preverja tehnično izvedljivost natečajnih rešitev in smiselno tudi skladnost s prostorskimi akti.

(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, v kakšni meri se je projekt spremenil od natečajne rešitve do projekta za izvedbo (PZI)

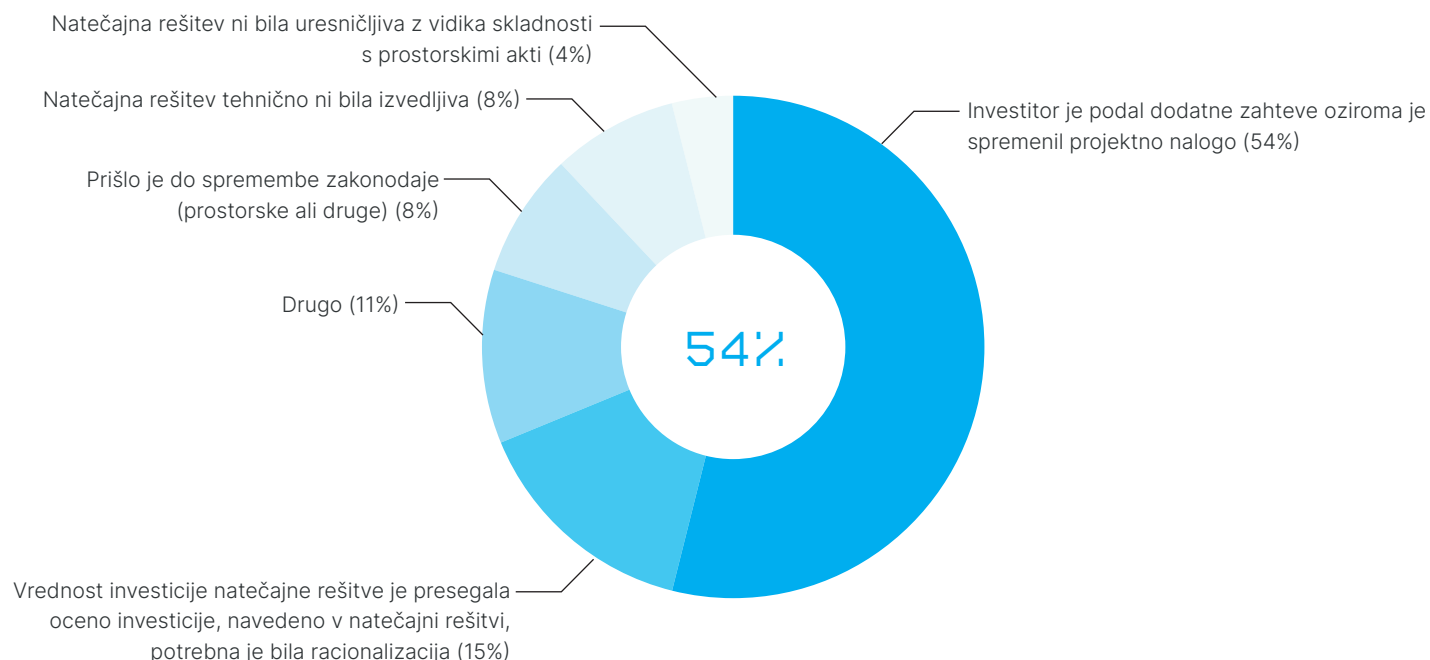
GLAVNI VZROK ZA NAKNADNO SPREMINJANJE NATEČAJNIH REŠITEV SO PRAVILOMA DODATNE ZAHTEVE NAROČNIKA

(Q24)

Pri tem so nas zanimali vzroki, ki so botrovali ponatečajnim spremembam. Glede na odgovore je daleč najvplivnejši vzrok za spremembe spremenjena projektna naloga naročnika (54 odstotkov). Ni namreč neobičajno, da se med projektom, še posebno ko gre za velike državne ali občinske investicije, pojavijo nova programska ali finančna dejstva in je treba rešitve prilagoditi. Drugi vzroki, ki so botrovali spremembam, so bili: racionalizacija projektne rešitve zaradi preseganja finančnih sredstev (15 odstotkov), drugo (12 odstotkov), tehnična neizvedljivost natečajnih rešitev (8 odstotkov), spremembe zakonodaje (8 odstotkov) in neskladnost rešitve s prostorskimi akti (4 odstotki). Odgovori projektantov na isto vprašanje so bili v odstotkih podobni, pri čemer nobeden od projektantov za vzrok ni izbral neizvedljivosti tehnične rešitve ali spremembe zakonodaje. Ob tem velja ponovno poudariti, da je odgovarjalo pol manj projektantov kot naročnikov.

Za boljše razumevanje situacij, ko je do sprememb projekta prišlo zaradi projektantovih neustreznih tehničnih rešitev ali neskladnosti s prostorskimi akti, bi bilo treba primere individualno proučiti in na podlagi rezultatov predlagati možne sistemske ukrepe.

Nekoliko neskladni z zgornjimi rezultati so bili odgovori naročnikov na podvprašanje iz prejšnjega sklopa (Q22), ali so neustrezna projektna dokumentacija oziroma neustrezne projektne rešitve povzročile dodatna dela. Največji delež (46 odstotkov) naročnikov je sicer odgovoril da o tem nima podatka. Od preostalih jih je 23 odstotkov menilo, da projektna dokumentacija ni bila vzrok za dodatna dela, nekoliko manj (20 odstotkov) pa da ali da, zagotovo. 11 odstotkov je bilo neodločenih.

(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, kaj je botrovalo spremembam projektne dokumentacije

NATEČAJI USTVARJAJO KVALITETNE
OBJEKTE IN ODPRTE JAVNE PROSTORE

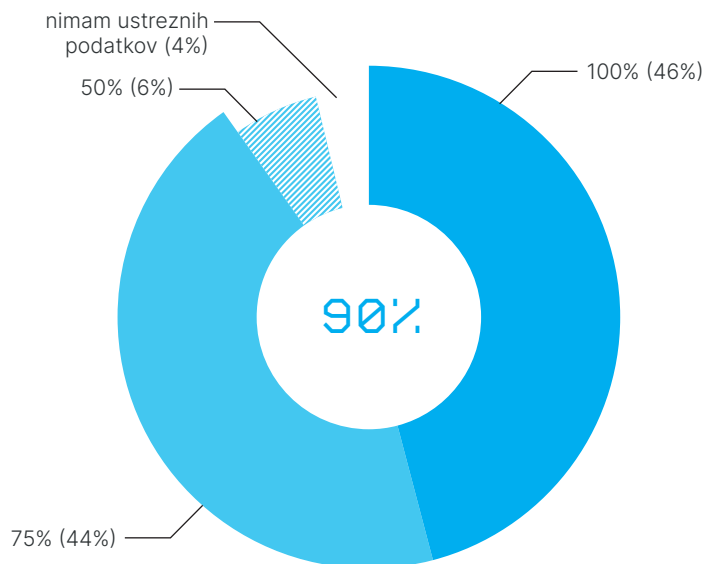
ZMAGOVALNA NATEČAJNA REŠITEV USPEŠNO ZADOVOLJI POTREBE UPORABNIKOV

(Q10)

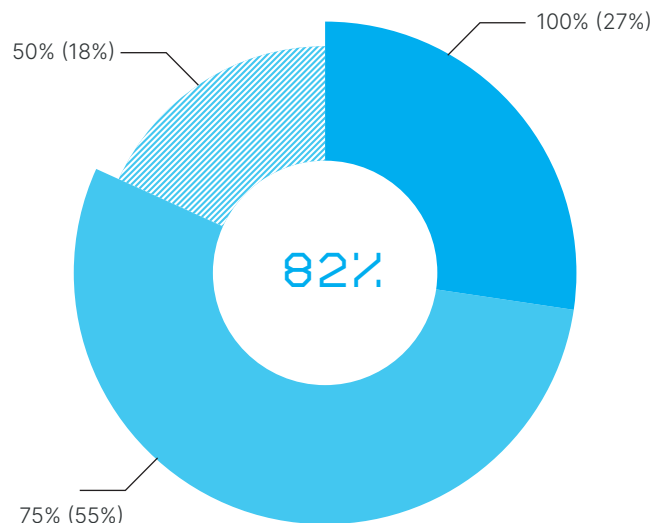
Glede na rezultate ankete kar 90 odstotkov (n = 50) investorjev meni, da je zmagovalna rešitev zadovoljila uporabnikove potrebe v celoti oziroma najmanj tričetrtsko (torej v razponu med 75 in 100 odstotki).

Natečajna projektna naloga je prvi korak, s katerim naročnik opredeli svoje programske in druge potrebe. Pomena kvalitetno pripravljene natečajne naloge za izpeljavo projekta se ZAPS dobro zaveda, zato je tudi oblikovala standarde za izdelavo natečajnih nalog. Na ta način omogočamo projektantom kvalitetno izhodišče za izdelavo primerljivih natečajnih rešitev, naročnikom pa čim bolj varen in premišljen začetek investicijskega projekta.

Nekoliko drugačna je slika pri odgovorih uporabnikov (n = 11), kjer je takega mnenja 82 odstotkov anketiranih. Pri uporabnikih je največji delež tistih, ki ustreznost rešitve ocenijo s 75 odstotki, pri naročnikih pa delež tistih, ki ustreznost rešitve ocenijo s 100 odstotki. To kaže, da bi morali biti končni uporabniki pri pripravi natečajne naloge in izbiri natečajne rešitve še intenzivneje vključeni.

(anketa) Odgovori investorjev na vprašanje, v kakšnem odstotku je natečajna rešitev, gledano splošno, zadovoljila uporabnikove potrebe iz natečajne projektne naloge

(anketa) Odgovori uporabnikov na vprašanje, v kakšnem odstotku je natečajna rešitev, gledano splošno, zadovoljila uporabnikove potrebe iz natečajne projektne naloge

K OPTIMALNEMU VODENJU PROJEKTA NAJVEČ PRISPEVA INVESTITOR

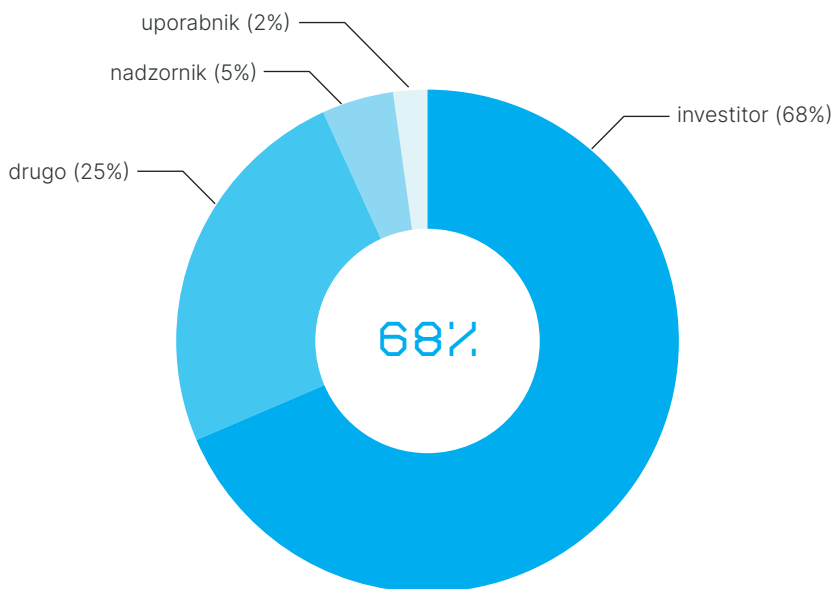
(Q25 Q26, Q27)

Zanimalo nas je, kdo po mnenju investitorjev in uporabnikov največ prispeva k optimalnemu vodenju projekta. Odgovori kažejo, da največ prispeva investitor (68 odstotkov). Na drugo mesto se je uvrstila opcija drugo (25 odstotkov), v okviru katere je v podvprašanju prevladala navedba vpliva vseh treh – investitorja, projektanta in nadzornika. Na tretje in četrto mesto sta se uvrstila nadzornik (5 odstotkov) in uporabnik (2 odstotka), projektanta pa kot ključnega za racionalno vodenje investicije ni izbral prav nihče.

Skladno z zgornjimi rezultati so tudi strokovnost vodje investicije naročniki prevladujoče ocenili kot zelo visoko (40 odstotkov) oziroma visoko (30 odstotkov). Neodločenih, tistih, ki so jo ocenili zelo nizko, in tistih, ki za oceno niso imeli potrebnih podatkov, je bilo po 10 odstotkov.

Podobno so na to vprašanje odgovorili projektanti. Večinoma so menili, da je bila strokovnost vodje investicije pri naročniku visoka (40 odstotkov) oziroma zelo visoka (26 odstotkov). Neopredeljenih je bila slaba četrtina (21 odstotkov), oceno zelo nizko je dalo 6 odstotkov in toliko je bilo tudi tistih, ki niso imeli potrebnih podatkov.

O strokovnosti nadzornika je odgovarjalo bistveno manj naročnikov, saj je kar tretjina (34 odstotkov) izbrala odgovor »nimam podatka«. Strokovnost nadzornika je ocenilo kot visoko 26 odstotkov, 23 odstotkov je bilo neodločenih, 11 odstotkov je strokovnost ocenilo kot zelo visoko, po 3 odstotke pa kot zelo nizko in nizko. Zelo podobni so bili odgovori projektantov: 37 odstotkov je odgovorilo, da nimajo podatka, 28 odstotkov je strokovnost nadzornika oceni kot visoko, 16 odstotkov kot zelo visoko, 14 odstotkov je bilo neodločenih, 5 odstotkov pa je izbralo vrednost nizko.

(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, kdo je po njihovem mnenju največ prispeval k optimalnemu vodenju projekta in racionalni porabi sredstev

UPORABNIKI SODELOVANJE PRI PROJEKTU VEČINOMA OCENJUJEJO KOT USTREZNO

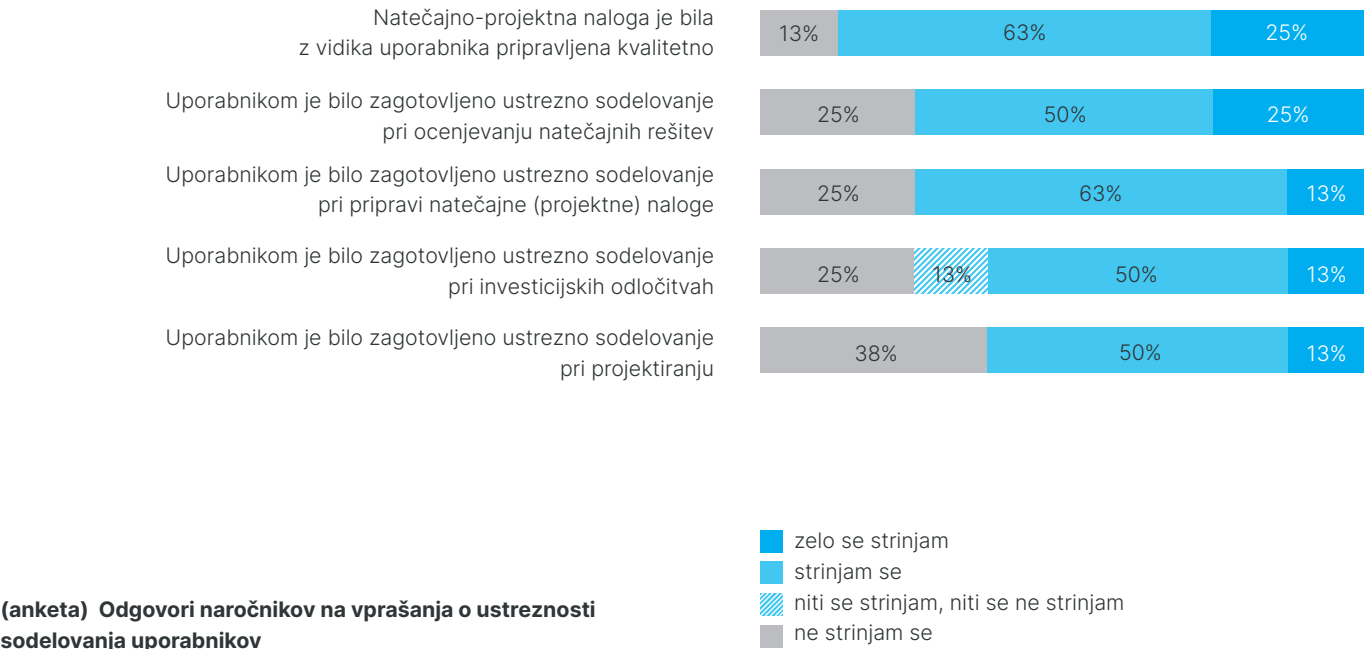
(Q28)

Na sklop vprašanj o ustreznosti sodelovanja uporabnikov pri projektu je odgovarjalo samo 8 oseb, zato so rezultati statistično šibki. Iz odgovorov prepoznamo ugotovitev, da so uporabniki z možnostjo sodelovanja večinoma zadovoljni, vendar je hkrati tudi precej prostora za izboljšave. Uporabniki so najbolje ocenili ustreznost izdelave natečajne naloge in ustreznost sodelovanja pri ocenjevanju natečajnih rešitev. To sta tudi področji, kjer ZAPS lahko vpliva na vključenost in sodelovanje uporabnikov v natečajni fazi projekta, če so v naprej znani.

S kvaliteto natečajne projektne naloge je bilo zadovoljnih 62odstotkov anketiranih, zelo zadovoljnih 25 odstotkov, 13 odstotkov pa se ni strinjalo s trditvijo, da je bila naloga pripravljena kvalitetno. Z možnostjo sodelovanja pri ocenjevanju natečajnih rešitev je bilo zadovoljnih tri četrtine vprašanih (50 odstotkov je izbralo dogovor »strinjam se«, 25 odstotkov pa »zelo se strinjam«). Četrtnina z možnostjo sodelovanja ni bila zadovoljna. Večina (62 odstotkov) uporabnikov se je tudi strinjala,

da jim je bilo zagotovljeno ustrezno sodelovanje pri pripravi natečajne naloge, dodatnih 13 odstotkov pa se je s to trditvijo zelo strinjalo. Četrtnina (25 odstotkov) vprašanih je menila, da jim ni bila zagotovljena možnost sodelovanja pri pripravi projektne naloge. Uporabniki so poleg tega ocenili, da so imeli možnost sodelovanja tudi v nadaljnjih fazah projekta. 62 odstotkov jih je menilo, da so lahko ustrezno sodelovali pri investicijskih odločitvah in projektiranju (49 odstotkov se jih je strinjalo, 13 odstotkov zelo). Nasprotno jih 38 odstotkov ni bilo zadovoljnih z možnostjo sodelovanja pri projektiranju, 25 odstotkov pa z možnostjo sodelovanja pri investicijskih odločitvah.

Rezultati kažejo, da bi naročniki lahko izboljšali možnost sodelovanja uporabnikov v fazah projektiranja in sodelovanja pri strateških investicijskih odločitvah. Konec koncev so uporabniki tisti, ki zgrajene ureditve potem uporabljajo in morajo tudi zagotavljati, da sta raba in uporaba čim bolj finančno vzdržni.

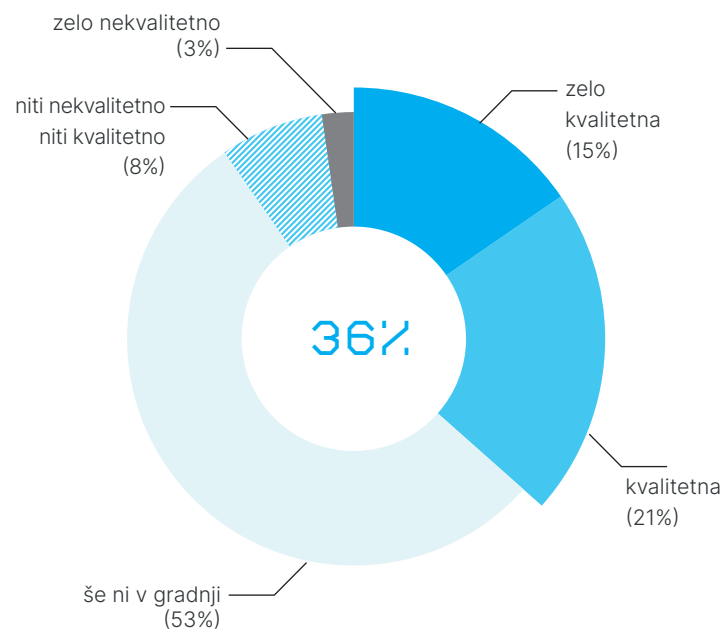

GRADNJA NATEČAJNIH PROJEKTOV JE KVALITETNA

(Q29)

Tudi na vprašanje o kvaliteti gradnje projektov, realizirani na podlagi predhodno izvedenega natečaja, je odgovarjalo malo anketirancev (n = 39). Glavni razlog je bil, da večina natečajnih rešitev še ni bila zgrajena (53 odstotkov odgovorov). Pri zgrajenih objektih in ureditvah pa so bili naročniki večinoma zadovoljni z gradnjo: 21 odstotkov jih je menilo, da je bila gradnja kvalitetna, 15 odstotkov, da je bila zelo kvalitetna, 8 odstotkov pa je bilo neodločenih.

Zelo podobni so bili odgovori projektantov: 21 odstotkov je menilo, da je bila gradnja kvalitetna, 12 odstotkov, da je bila zelo kvalitetna, 2 odstotka, da je bila zelo nekvalitetna, 7 odstotkov pa je bilo neodločenih. Od vprašanih je 58 odstotkov (n = 43) odgovorilo, da natečajna rešitev še ni v gradnji.

(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, kako kvalitetno je bila izvedena gradnja

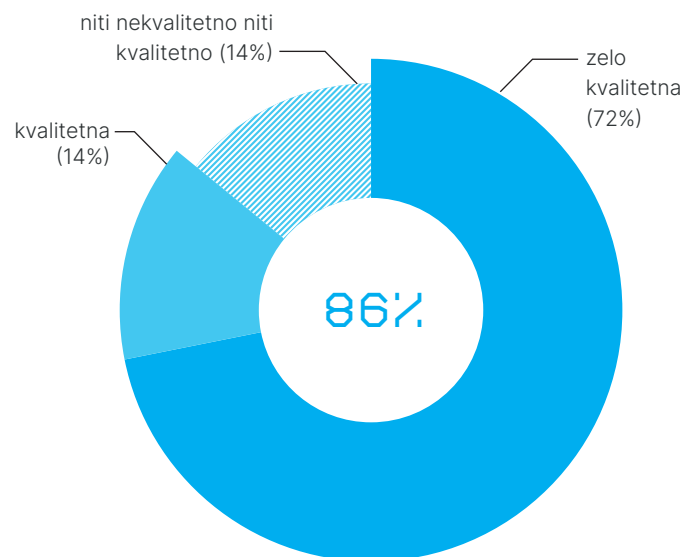
ZGRAJENI NATEČAJNI PROJEKTI SO PROGRAMSKO IN FUNKCIONALNO ZELO KVALITETNI

(Q31)

Tudi na vprašanje o programski in funkcionalni kvaliteti zgrajenih natečajnih projektov je zaradi majhnega števila že realiziranih projektov odgovarjalo samo sedem uporabnikov. Ne glede na to so rezultati zelo enoznačni, kar je spodbudno.

Kar 72 odstotkov vprašanih je namreč ocenilo programsko zasnovo kot zelo kvalitetno, še 14 odstotkov pa kot kvalitetno. Le 14 odstotkov vprašanih je bilo neodločenih.

Glede funkcionalnosti se je za odgovor »zelo kvalitetno« odločilo kar 57 odstotkov vprašanih, 29 odstotkov pa za odgovor »kvalitetno«. Tudi v tem primeru je bilo 14 odstotkov neodločenih.

(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanje, kako kvalitetna je programska zasnova izvedenih gradenj

ZGRAJENI NATEČAJNI PROJEKTI SO ZELO USTREZNI Z VIDIKA SPLOŠNE BIVALNE KVALITETE, VIZUALNO-PROSTORSKIH KVALITET, KVALITETE GRAJENEGA OKOLJA IN SOCIALNE INTERAKCIJE

(Q32)

Analiza rezultatov z vidika bivalne, vizualne in socialne kvalitete pokaže, da so izvedene gradnje zelo ustrezne. Vsi vprašani (n = 7) so izbrali odgovor »zelo ustrezno« ali odgovor »ustrezno«, kar je odličen rezultat. Uporabniki so najbolj zadovoljni s prispevkom izvedene gradnje k splošni kakovosti grajenega okolja in javnega prostora v soseščini (86 odstotkov odgovorov »zelo ustrezno«) ter z vidika vizualno-prostorskih kvalitet izvedenih gradenj (86 odstotkov odgovorov » zelo

ustreza«). Nekoliko nižji, vendar še vedno odličen je rezultat glede splošne bivalne kvalitete (71 odstotkov odgovorov »zelo ustrezno«) in možnosti kvalitetne socialne interakcije (57 odstotkov odgovorov »zelo ustrezno«). V tej skupini odgovorov prav nihče ni ostal neodločen oziroma ni izbral negativne vrednosti.

Z vidika prispevka k splošni kakovosti grajenega okolja in javnega prostora v soseščini je stavba oz. ureditev:

Z vidika vizualno-prostorskih kvalitet je stavba oz. ureditev:

Z vidika splošne bivalne kvalitete (splošnega počutja) je stavba oz. ureditev:

Z vidika kvalitetne socialne interakcije je stavba oz. ureditev:

(anketa) Odgovori naročnikov na vprašanja o bivalni, vizualni in socialni kvaliteti izvedenih gradenj

- zelo ustrezna
- ustrezna
- odgovor ni relevanten

ZGRAJENI NATEČAJNI PROJEKTI SO USTREZNI Z VIDIKA MATERIALNO-TEHNIČNIH LASTNOSTI - ENERGETSKIH REŠITEV, OSVETLITVE, VZDRŽEVANJA, GRADIV IN OBDELAV TER TRAJNOSTNOSTI

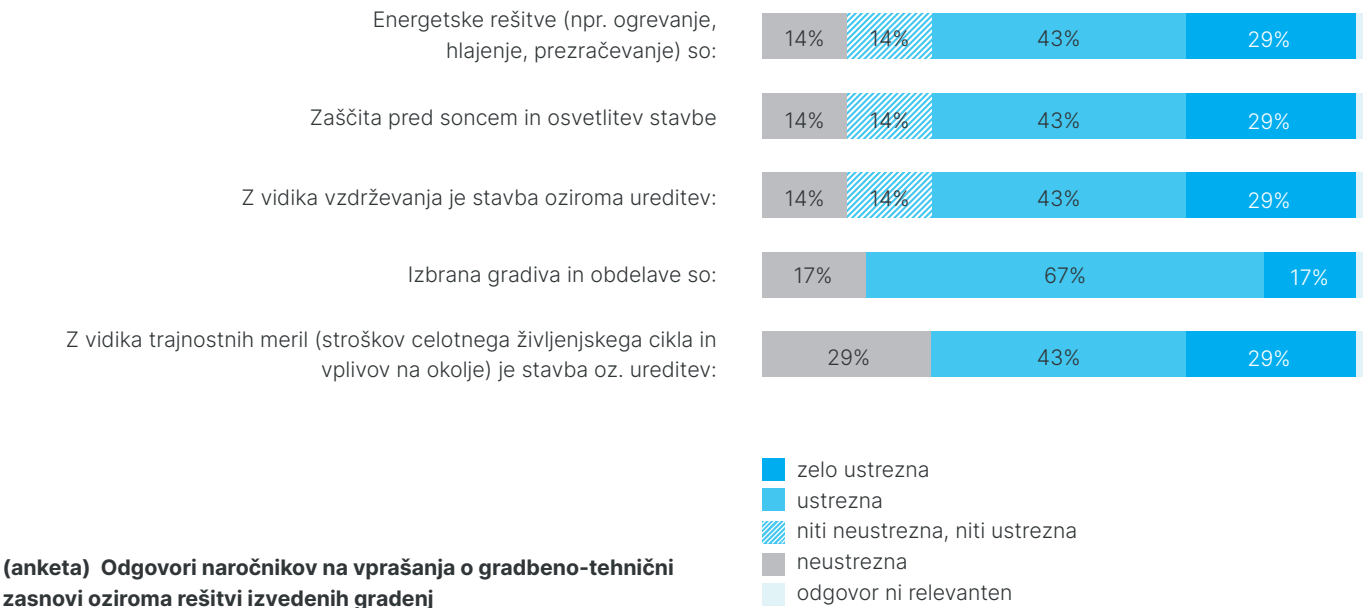
(Q32)

Analiza rezultatov v zvezi z materialno-tehničnimi lastnostmi pokaže, da so izvedene gradnje ustrezne. Večina vprašanih je izbrala vrednosti »ustrezno« ali »zelo ustrezno«, nekateri so bili neodločeni, preostali pa so izbrali vrednost »neustrezno«. Rezultati kažejo, da je na področju trajnostnih meril, predvsem stroškov celotnega življenjskega cikla in vplivov na okolje, kvaliteto realizacij v prihodnje mogoče še povečati.

Najmanj so bili naročniki zadovoljni s trajnostnimi vidiki izvedenih gradenj. Slaba tretjina (29 odstotkov) je pri vprašanju o trajnostnih merilih (stroški celotnega življenjskega cikla in vplivov na okolje) izbrala vrednost »zelo ustrezno«, enak delež (29 odstotkov) pa vrednost »neustrezno«. Preostalih 42 odstotkov je menilo, da je z vidika trajnostnosti gradnja ustrezna.

Najbolj so bili uporabniki zadovoljni z energetskimi rešitvami, osvetlitvijo in senčenjem ter vzdrževanjem. Vrednosti so bile pri vseh treh vprašanih enake. Slaba tretjina vprašanih je menila, da so rešitve zelo ustrezne, 43 odstotkov, da so ustrezne, 14 odstotkov pa je bilo neodločenih. Le 14 odstotkov je odgovorilo, da so rešitve neustrezne.

Z vidika izbranih gradiv in obdelav so izvedene gradnje prevladujoče (66 odstotkov) ustrezne. 17 odstotkov vprašanih je menilo, da so materiali in izbrana gradiva zelo ustrezni, in enak delež, da so neustrezni.

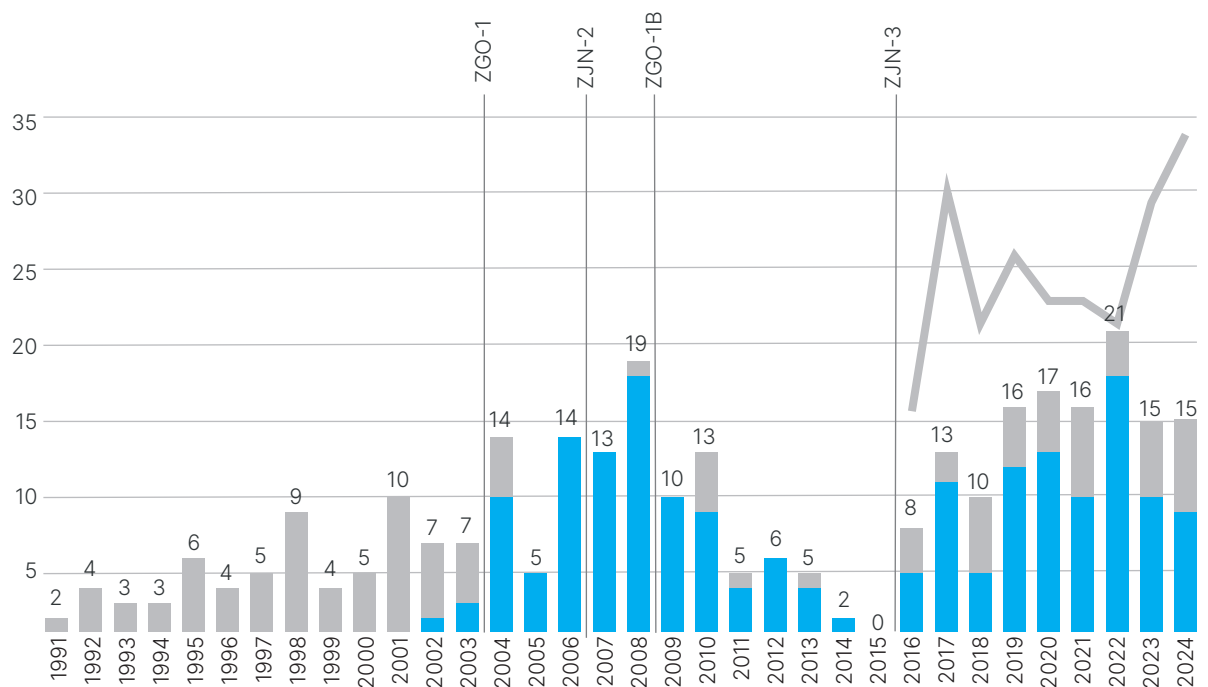

NATEČAJI IN POLITIKA

ŠTEVILO NATEČAJEV JE ODVISNO OD ZAKONODAJE

Ukinitev zakonske obveznosti izvedbe javnega natečaja v letu 2008 je v kratkem času popolnoma ustavila natečajno dejavnost.

Graf števila zaključenih vseh natečajev prikazuje strm padec višine nagradnih skladov po ukinitvi zakonske obveznosti izvedbe natečajev leta 2008 in njeno ponovno rast po ponovni uvedbi obveznosti leta 2016. Viden je večletni fazni zamik med spremembami zakonodaje in njihovim vplivom na natečajno dejavnost. Ker se investicije v gradnjo načrtujejo dlje časa, je potrebnih več let, da postanejo dejanske posledice sprememb zakonodaje povsem očitne.

**Obseg skupne natečajne dejavnosti v Sloveniji v letih 1991–2024
glede na spremembe zakonodajnega okvirja – skupno število
zaključenih javnih natečajev v posameznem letu**

ZAPS

drugi

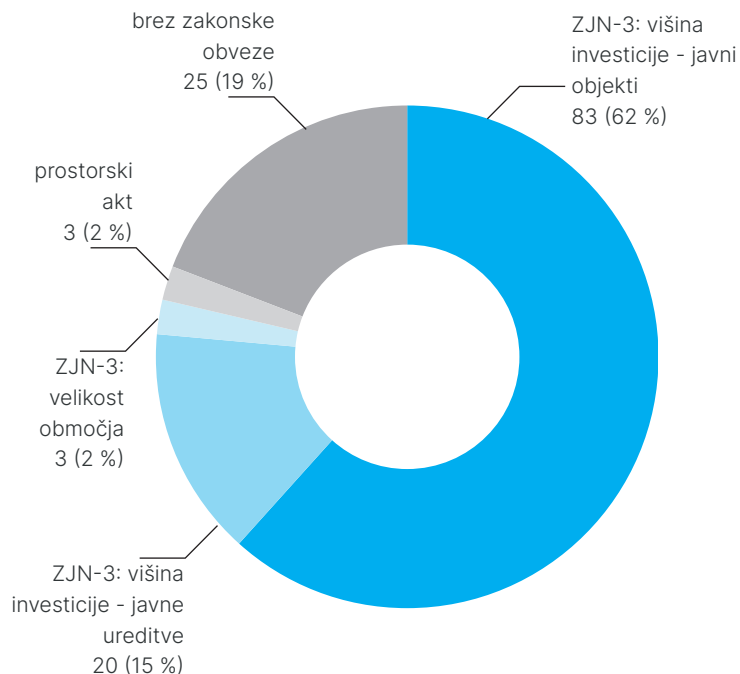
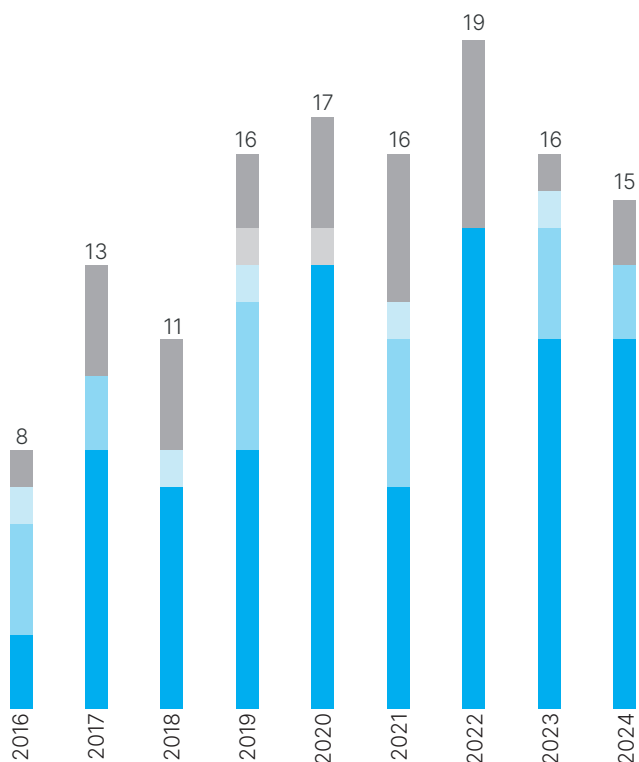
povpraševanje

ČE NATEČAJI NE BI BILI OBVEZNI, BI JIH BILO BISTVENO MANJ

Če javni naročniki ne bi bili zavezani k uporabi javnih natečajev, bi se pogostejše odločali za naročanje projektiranja brez soočanja različnih rešitev, zgolj na osnovi referenc in najnižje cene.

Zakon o javnem naročanju (ZJN-3) v povezavi z Gradbenim zakonom (GZ-1b) je do jeseni 2025 določal obvezno izvedbo javnega projektnega natečaja v primeru gradnje novih objektov v javni rabi, katerih investicijska vrednost presega 2,5 milijona evrov (zdaj nad mejno vrednostjo za objavo v Uradnem listu Evropske unije za javno naročilo gradenj, kar je novembra 2025 5.382.000 evrov), objektov za šport,

rekreacijo in prosti čas z investicijsko vrednostjo nad pol milijona evrov (zdaj četrtino mejne vrednosti za objavo v Uradnem listu Evropske unije za javno naročilo gradenj na splošnem področju, kar je novembra 2025 1.345.500 evrov) ter v primerih, ko se spreminja namembnost območja, večjega od pet hektarov. Prav tako obvezno izvedbo javnega natečaja v nekaterih primerih naročnikom nalagajo prostorski akti. Od leta 2016, ko je začel veljati ZJN-3, je velika večina natečajev izvedena zaradi zakonske obveznosti, nekateri so organizirani zaradi zahtev prostorskih odlokov, zgolj 20 odstotkov naročnikov pa se je za izvedbo natečaja odločilo brez posebne zakonske obveze.

Izvedeni javni natečaji (ZAPS in drugi) glede na povod za izvedbo, 2016–2024

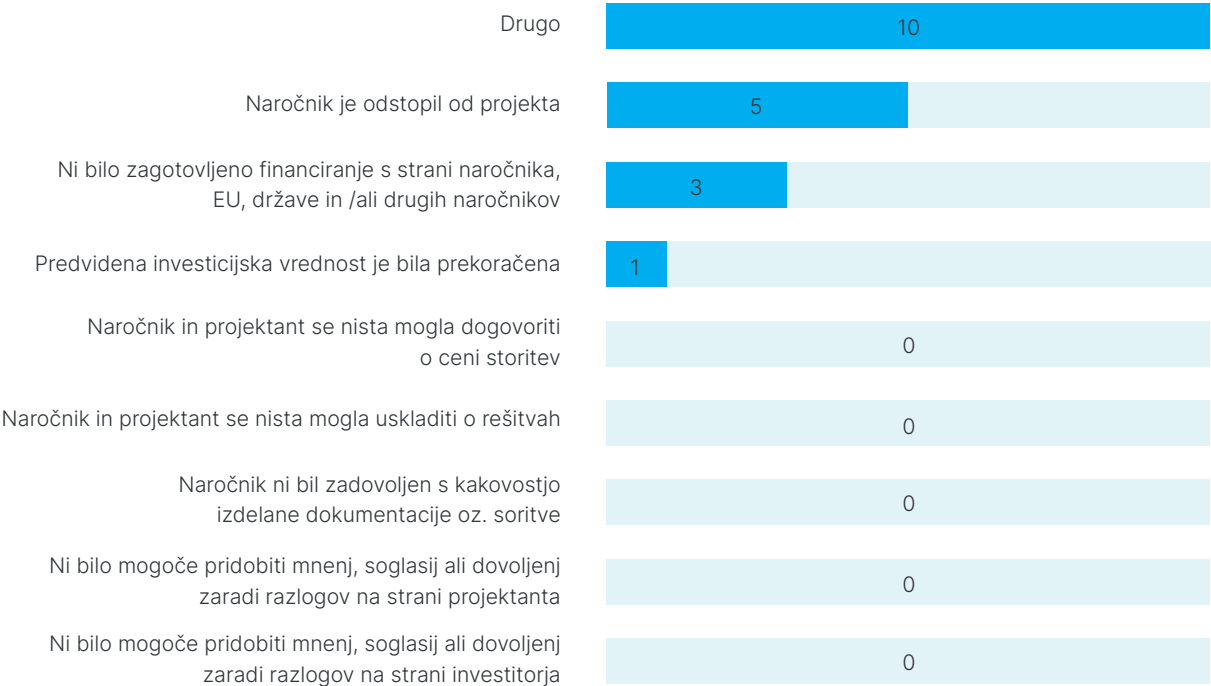
GLAVNA VZROKA ZA OPUSTITEV NATEČAJNEGA PROJEKTA STA POMANJKANJE FINANČNIH SREDSTEV ALI ODPSTOP NAROČNIKA

(Q20)

Kljub majhnemu odstotku ustavljenih investicijskih projektov, realizirani na podlagi predhodno izvedenega natečaja, je pomembno razumeti, kateri vzroki onemogočijo uspešno izvedbo projekta. Na vprašanje o vzrokih za ustavitev projekta je odgovarjalo samo 8 naročnikov in 11 projektantov, ki so kot glavna vzroka (upoštevajoč tudi navedbe v kategoriji drugo) navedli odstop naročnika od projekta (5 odgovorov) in pomanjkanje finančnih sredstev (4 odgovori). Poleg tega je en projekt propadel, ker je bila prekoračena investicijska vrednost. Ob tem je spodbudno dejstvo, da prav nobeden od projektov ni propadel

zaradi sporov med projektantom in naročnikom o ceni projektiranja, projektantskih rešitvah ali kakovosti izdelane dokumentacije.

Rezultate glede prekoračitve višine investicije je mogoče izboljšati z boljše pripravljenimi projektnimi nalogami in finančno konstrukcijo projekta, kjer so cilji zastavljeni realno (brez pretiravanja v obsegu programa glede na prostorske in finančne zmožnosti) in ažurno (upoštevajoč realne cene gradnje in projektiranja na trgu).

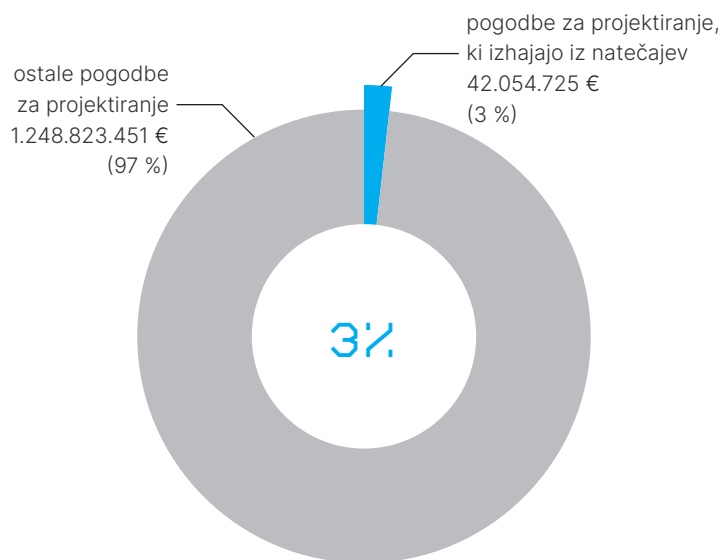

(anketa) Združeni odgovori naročnikov in projektantov na vprašanje, zakaj je bilo naročilo projektne dokumentacije ustavljeno (možnih je bilo več odgovorov)

ARHITEKTURNI NATEČAJI SO PREMALO IZKORIŠČENA RAZVOJNA PRILOŽNOST

Kljub izrednemu pomenu, ki ga imajo natečaji za razvoj prostora, je z javnim natečajem izbranih zelo malo projektov.

Pogodbe o projektiranju, ki so sklenjene na podlagi izvedenih natečajev v organizaciji ZAPS, predstavljajo zgolj 3 odstotke celotne dejavnosti arhitekturnega, krajinsko-arhitekturnega in urbanističnega načrtovanja v obdobju 2009–2024 (podatki AJPes-a). Glede na to, da javne investicije predstavljajo večino vseh investicij v gradnjo in da je natečaj primerna oblika izbire projektne rešitve za večino teh nalog, je očitno, da institut natečaja premalo uporabljamo.

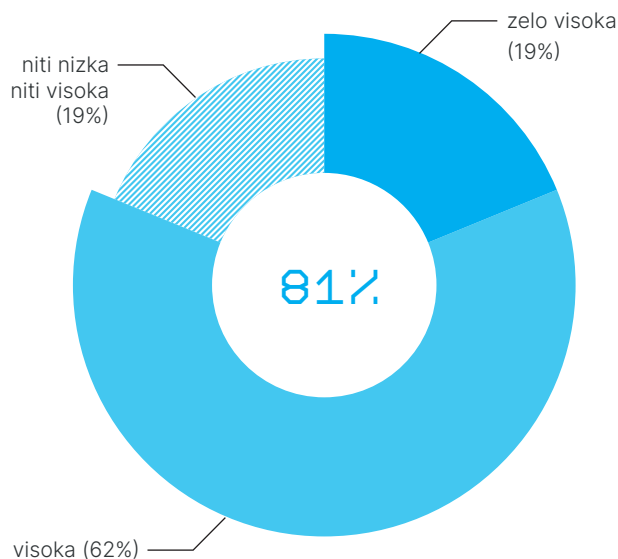
Delež pogodb o projektiranju na podlagi natečajev v obdobju 2009–2024 glede na skupni promet v dejavnosti: arhitekturno, krajinsko arhitekturno in urbanistično načrtovanje skupaj v tem obdobju znaša 1.248.823.451 € brez DDV (vir: AJPes)

NATEČAJI ZAPS SO KVALITETNO ORGANIZIRANI

(Q13)

Velika večina projektantov meni, da je bila kvaliteta organizacije natečaja, na katerem so sodelovali in zmagali, visoka (56 odstotkov) oziroma zelo visoka (35 odstotkov). Tudi splošno raven organizacije natečajev ZAPS ocenjujejo kot visoko (62 odstotkov) ali zelo visoko (19 odstotkov). Rezultati so spodbudni, ZAPS pa se zaveda, da je treba visoko kvaliteto natečajev ves čas vzdrževati in nadgrajevati.

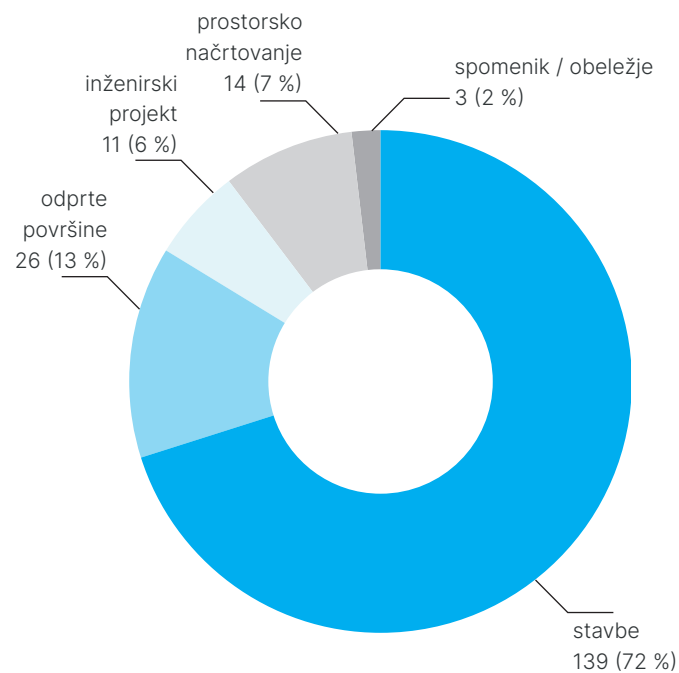
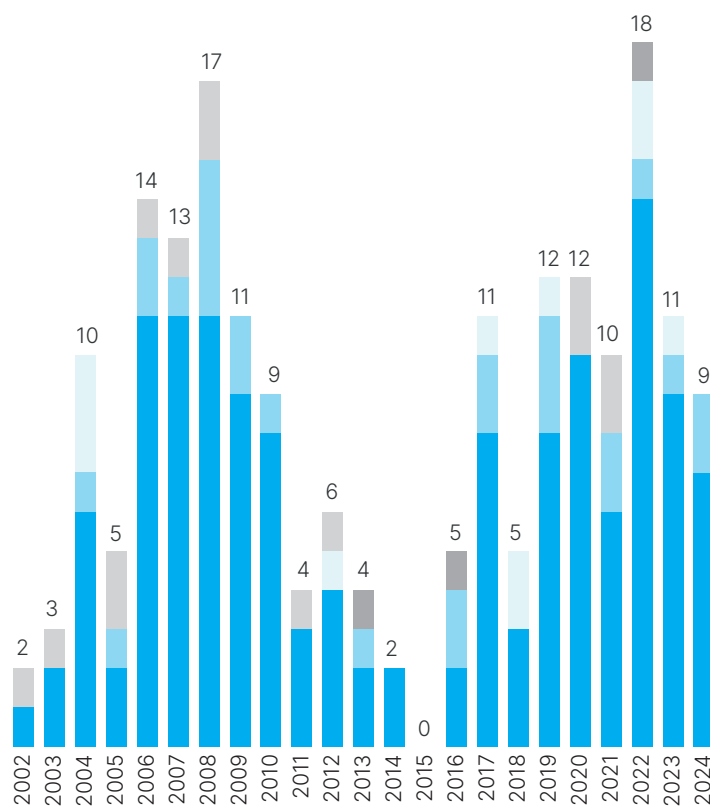
ZAPS ni edini organizator natečajev v Sloveniji. Tako so lahko projektanti, ki so odgovarjali, primerjali natečaje ZAPS s siceršnjo natečajno prakso, pogosto tudi v tujini. Zelo pozitivna ocena je tako res veliko priznanje aktualni natečajni praksi ZAPS.

(anketa) Odgovori projektantov na vprašanje, kako ocenjujejo kvaliteto natečajev v izvedbi ZAPS v zadnjih petih letih

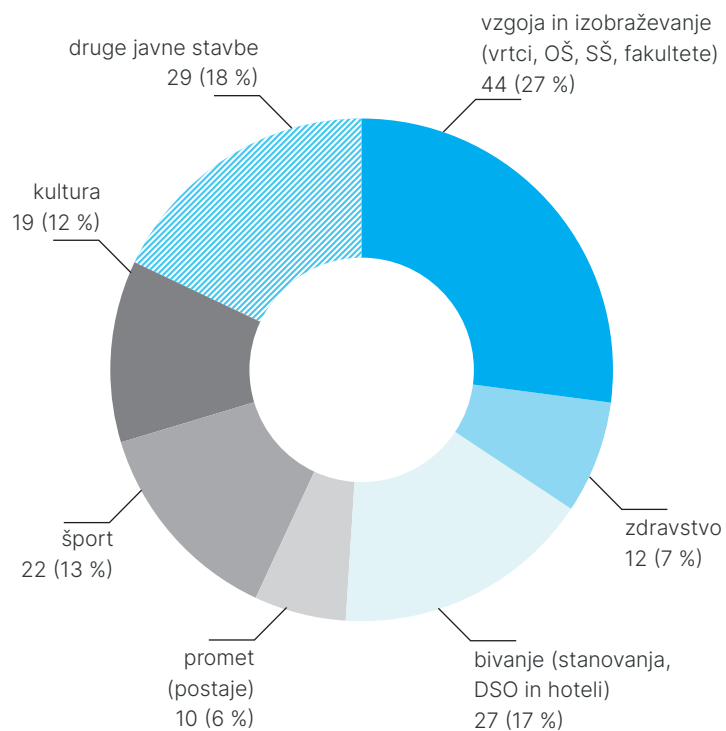
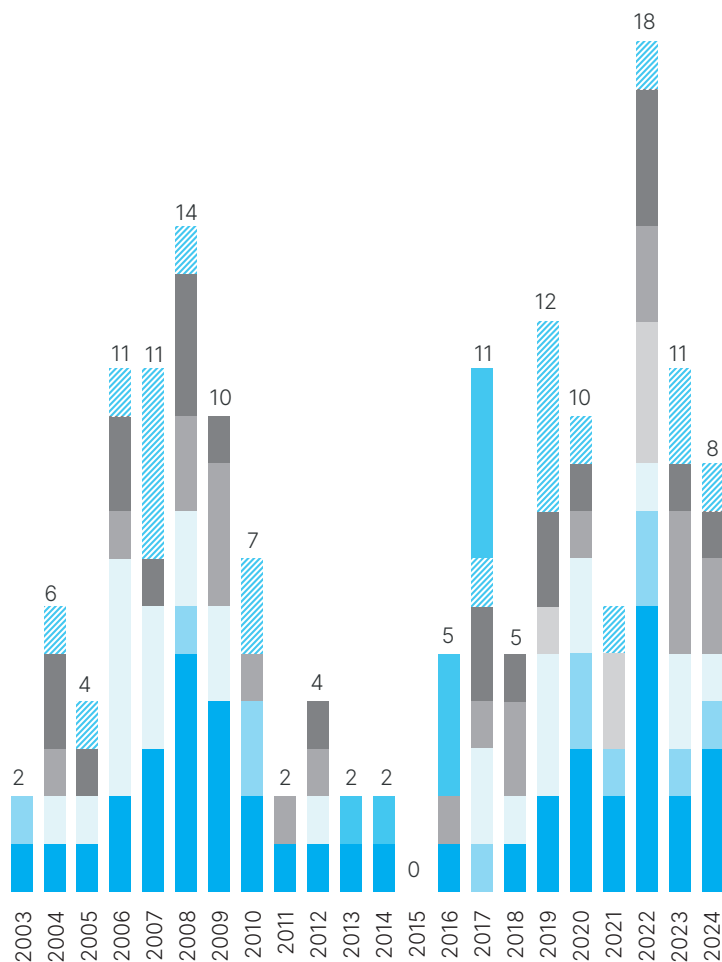
SPLOŠNI PODATKI O NATEČAJIH
(TIPOLOGIJA, SPOL, TUJCI, UDELEŽBA,
SUGESTIJE...)

VRSTE NATEČAJNIH NALOG

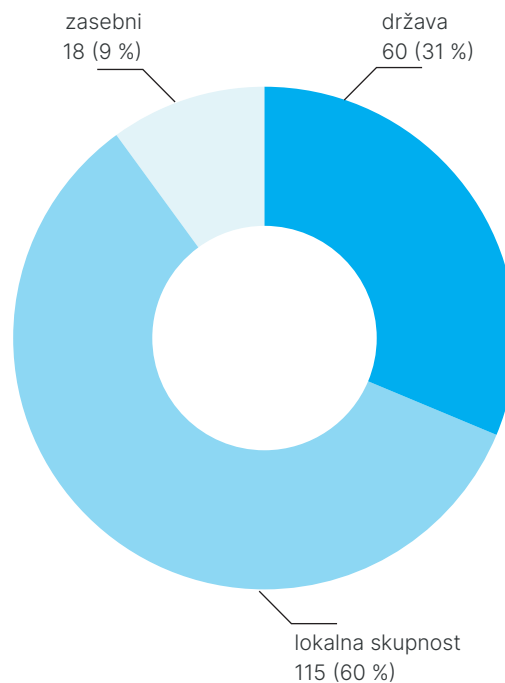
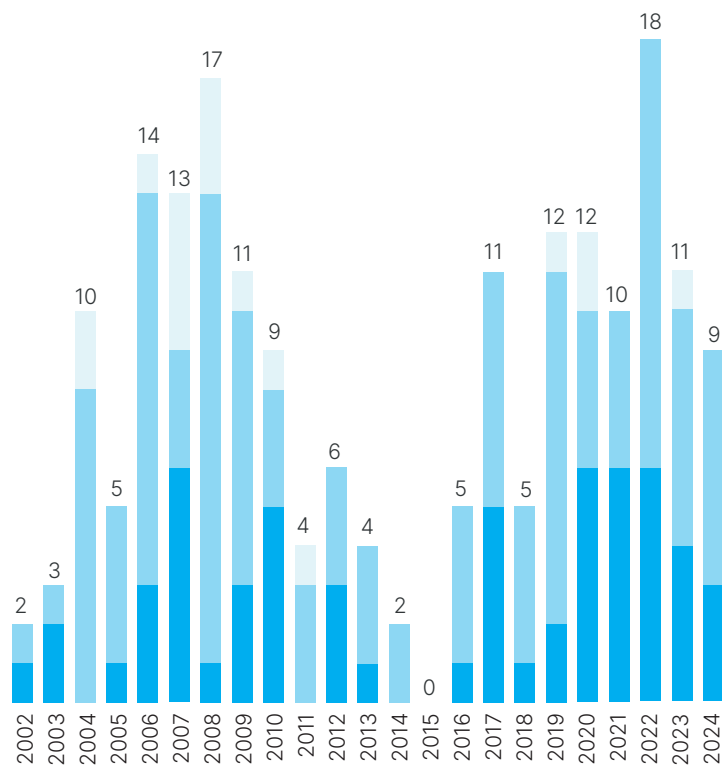
Natečaji ZAPS glede na vrsto nalog, 2002–2024, po letih in skupaj

STAVBE GLEDE NA NAMEMBNOST

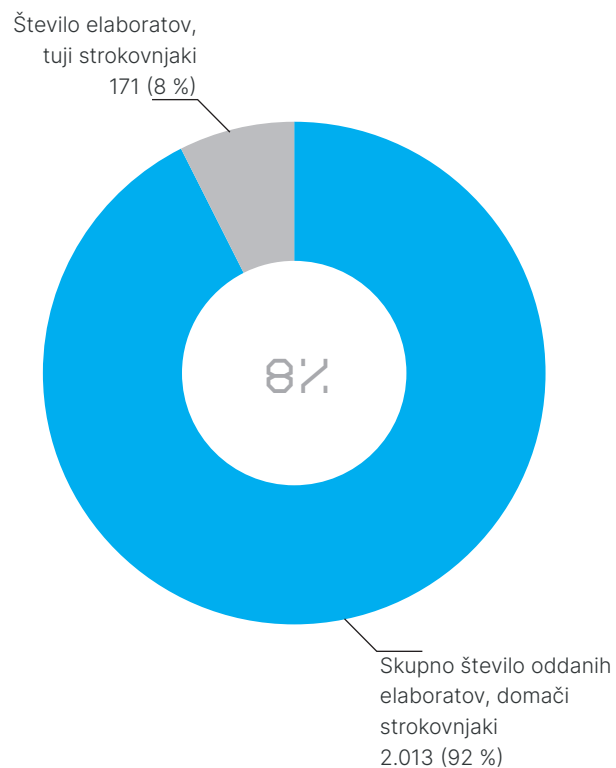
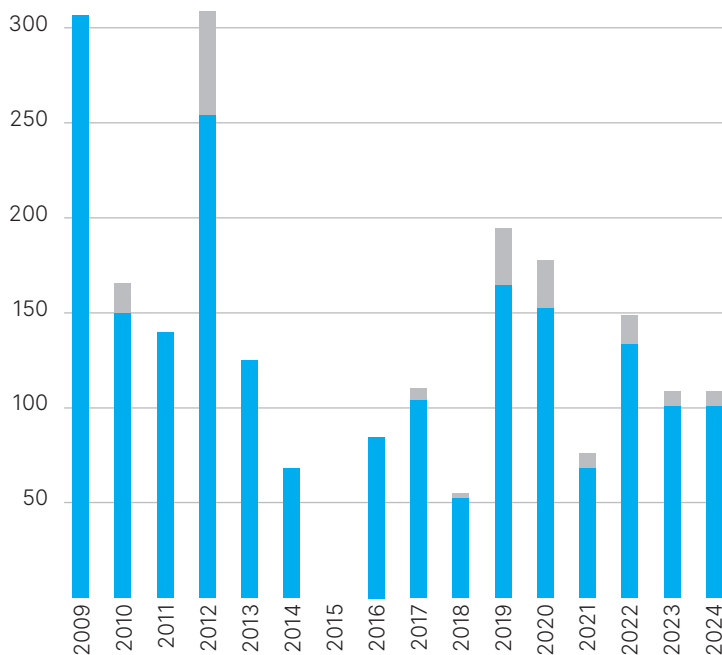
Natečaji ZAPS za stavbe glede na namembnost, 2002–2024, po letih in skupaj

STRUKTURA NAROČNIKOV NATEČAJEV ZAPS

Struktura naročnikov natečajev ZAPS, 2002–2024, po letih in skupaj

SODELOVANJE TUJIH STROKOVNJAKOV NA NATEČAJIH ZAPS

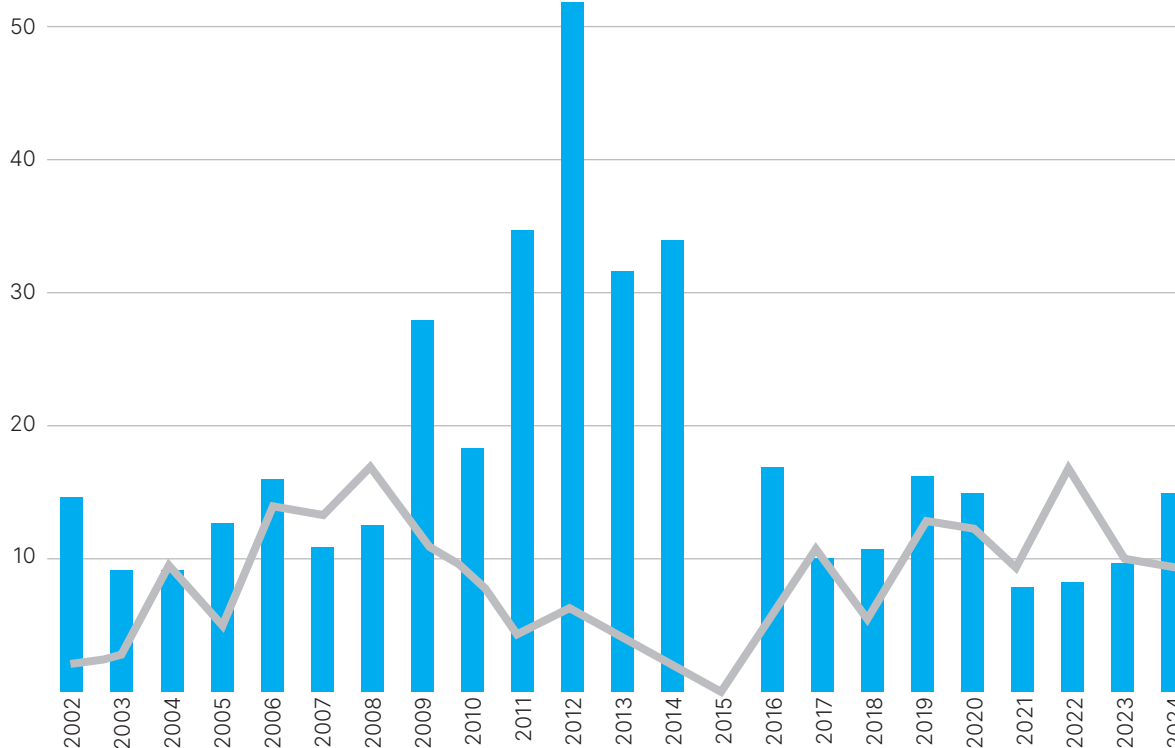
Število oddanih natečajnih elaboratov glede na prevladujoče poreklo avtorjev elaboratov, 2009–2024, v posameznem letu in skupaj

POVPREČNO ŠTEVILO ODDANIH ELABORATOV NA NATEČAJ

Število oddanih elaboratov na posamezen natečaj se z leti zelo spreminja, in to predvsem odvisno od števila natečajev v posameznem letu in siceršnje konjunkturi v panogi. V letih 2011–2014 sta se ta dejavnika prekrila in rezultat je bilo majhno število natečajev z zelo veliko udeležbo.

Za samo žiriranje se ocenjuje, da je optimalno število prispelih elaboratov med 8 in 12. Na ta način ima komisija na voljo dovolj

različnih rešitev, hkrati pa ne toliko, da ne bi mogla vseh preučiti z vso skrbnostjo. Pri natečaju, na katerega pride samo pet ali manj rešitev, je lahko možnost primerjave okrnjena in na ocenjevanje lažje vpliva podrobnejša razdelanost nekaterih elaboratov. Pri zelo velikem številu oddanih elaboratov velik del natečajnikov dobi zgolj minimalno odškodnino ali zgolj pokrite materialne stroške.

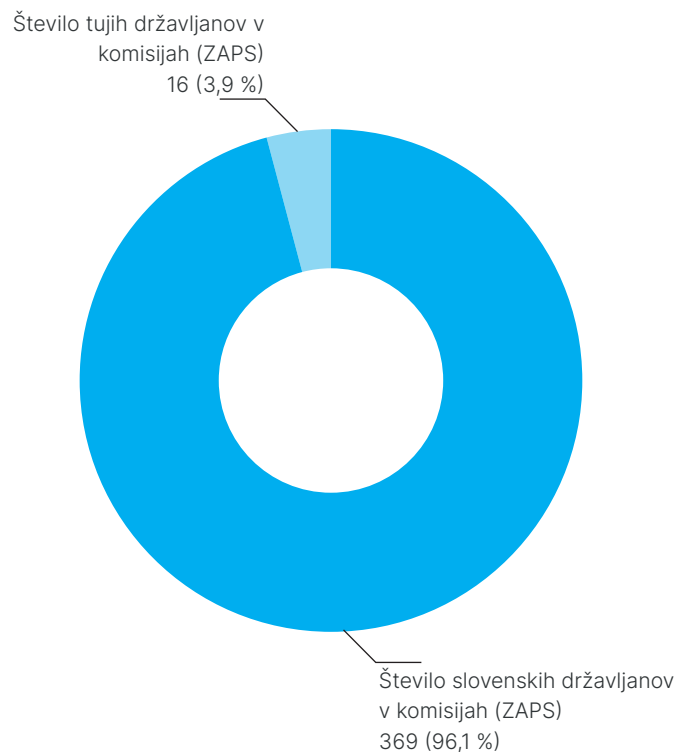
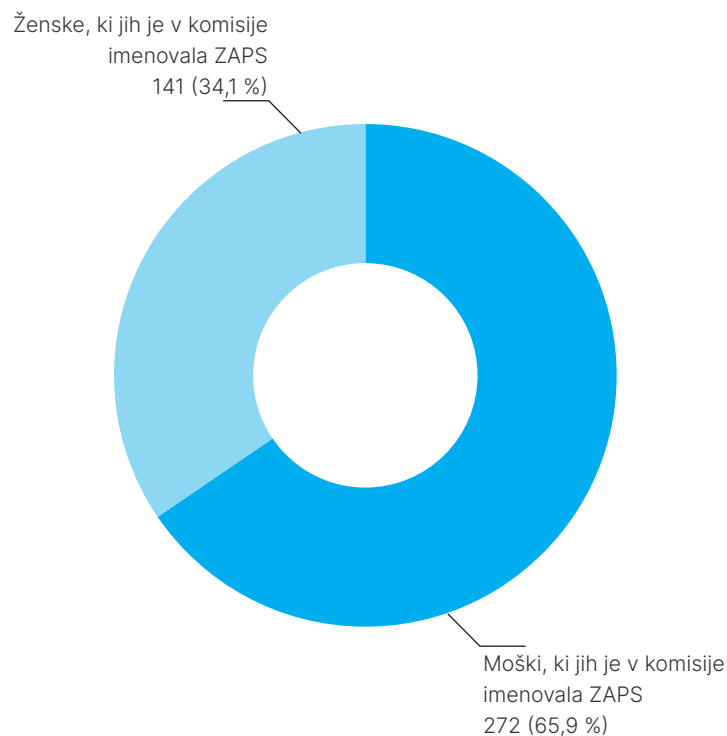
Povprečno število oddanih elaboratov na posamezen natečaj in število zaključenih natečajev v posameznem letu, 2002–2024

■ povprečno število elaboratov na natečaj
— število zaključenih natečajev

STRUKTURA ČLANOV KOMISIJ, KI JIH JE IMENOVALA ZAPS, GLEDE NA SPOL IN NACIONALNOST

Enakopravna zastopanost spolov v natečajnih komisijah je eno od meril za imenovanje komisij ZAPS. Kljub temu ostaja delež imenovanih članic komisij že več kot desetletje stabilno pri tretjini. Razlogi so različni, med drugim tudi manjša pripravljenost strokovnjakinj k sodelovanju v primerjavi z moškimi predstavniki strok.

V kolikor proračun natečaja omogoča, si ZAPS prizadeva v komisije imenovati tuje strokovnjake ali slovenske strokovnjake, ki delujejo v tujini. Tuji člani nudijo drugačen vpogled v konkretne naloge, dvigujejo zaupanje stroke v natečajne postopke in dvigujejo zaupanje naročnikov v neodvisnost članov komisij, ki jih imenuje ZAPS.

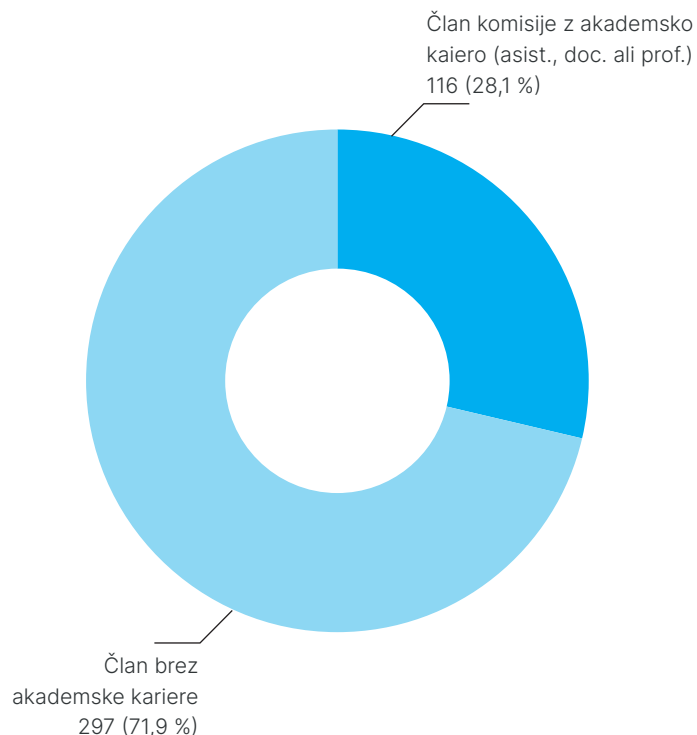
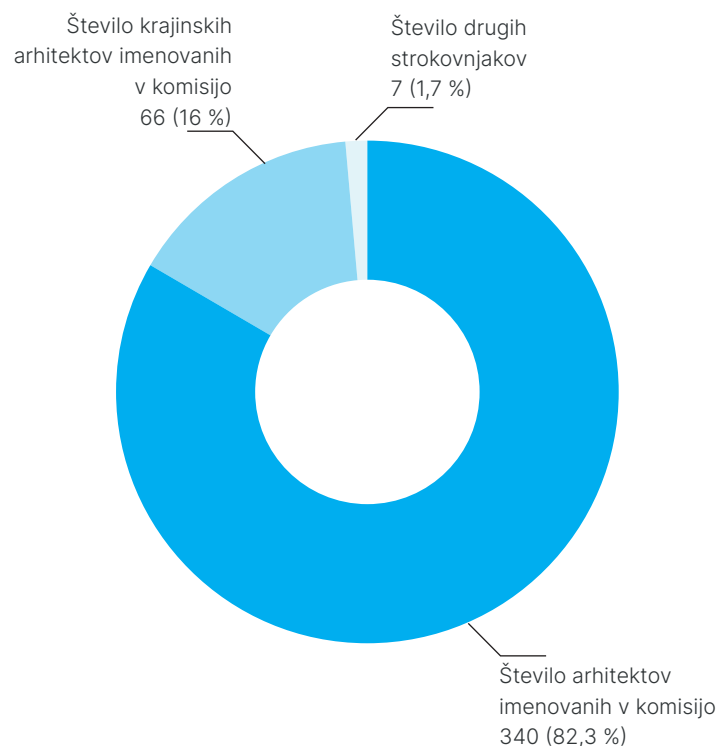

Struktura članov, ki jih je v komisije imenovala ZAPS, glede na spol in nacionalnost, 2008–2024

STRUKTURA KOMISIJ, KI JIH JE IMENOVALA ZAPS, GLEDE NA STROKO IN STROKOVNO KARIERO

Strokovni profil članov komisij sledi nalogi. Glede na to, da naloge s področja načrtovanja stavb predstavljajo 72 odstotka vseh nalog, s področja načrtovanja odprtih površin 13,5 odstotka, s področja prostorskega načrtovanja 7 odstotka in s področja obeležij 2 odstotka vseh nalog, je spodaj prikazana struktura komisij glede na stroko pričakovana.

Med člani komisij, ki jih je imenovala ZAPS, predstavljajo člani z akademsko kariero manj kot 30 %. Gre za podatek, o katerem se je pred izdelavo analize zgolj ugibalo. Delež verjetno do neke mere ustreza deležu zmag na natečajih birojev, kjer eden od vodilnih članov z aktivno akademsko kariero.

Struktura članov, ki jih je v komisije imenovala ZAPS, glede na stroko in akademsko kariero, 2008–2024

SKLEPNE MISLI

NAROČNIKE PRI NATEČAJU NAJBOLJ SKRBI, DA BODO DOBILI NEIZKUŠENEGA PROJEKTANTA IN DA NE BODO MOGLI VPLIVATI NA VIŠINO INVESTICIJE

Naročnike smo prosili, da odgovorijo, kaj bi glede na svoje izkušnje ocenili kot največjo pomanjkljivost natečaja. Odgovori kažejo na več skupin pomislekov, ki jih pregledno navajamo od najbolj do najmanj izpostavljenih. Skupaj je na vprašanje odgovorilo 30 naročnikov, pri čemer so nekateri izpostavili samo eno, drugi pa več tem.

Pomisleki glede neizkušenosti ali nekooperativnosti projektanta

(n = 6): naročnike skrbi potencialna neizkušenost izbranega projektanta (n = 5) oziroma se bojijo, da bodo dobili projektanta, ki ne bo želel konstruktivno sodelovati z naročnikom (n = 1).

Pomisleki glede višine investicije in cene projektne dokumentacije

(n = 6): Naročnike (n = 4) skrbi, da bo zmagovalna natečajna rešitev finančno težko obvladljiva oziroma je ne bo mogoče umestiti v predvideni investicijski okvir. Skrbi jih, da bo višino investicije diktiral zmagovalni projektant, ki naj bi bil praviloma ambiciozen arhitekt, kar naročniki povezujejo z dražjimi rešitvami. Poleg težav z obvladovanjem investicije jih skrbi tudi cena projektne dokumentacije (n = 2), kjer naj bi vrednost diktiral zmagovalni projektant, pri čemer želijo naročniki imeti možnost to ceno limitirati.

Pomisleki glede zamudnosti natečaja in večjih stroškov zaradi natečaja

(n = 4): Trije naročniki so izrazili pomislek, da se bo v primerjavi z odprtim postopkom izbire projektanta zaradi natečaja podaljšal čas pridobivanja projektne dokumentacije. Eden od naročnikov je izrazil tudi skrb zaradi povečanih stroškov, ki jih prinese izvedba natečaja.

Pomisleki glede anonimnosti (n = 4): Štirim naročnikom se zdi, da je v Sloveniji težko zagotavljati anonimnost in da naj bi bilo včasih mogoče preko grafike prepoznati avtorja. Poleg tega je težava anonimnosti, da onemogoča, da bi naročnik že a priori, brez referenc, lahko ocenil, kako izkušen je natečajnik, katerega rešitev ocenjuje.

Projektna in natečajna naloga (n = 4): Naročniki so menili, da je priprava natečajne naloge obsežnejša od siceršnje projektne naloge za razpis brez natečaja. Hkrati se zavedajo, da je natečajno nalogo treba pripraviti zelo dobro, sicer se kasneje v investicijskem projektu pojavijo težave. V tem kontekstu tudi ugotavljajo, da se velikokrat šele kasneje

izkaže, kaj vse bi še morali predvideti z nameravano gradnjo. Naročniki so tudi opozorili, da je včasih problematična kvaliteta strokovnih podlag (varstveni režimi, izdelana vizija investitorja, velikost območja), ki so osnova za izdelavo projektne in natečajne naloge.

Merila za ocenjevanje (n = 2): Naročnika sta bila mnenja, da bi morala biti merila za izbor manj splošna, hkrati se jima je zdela vprašljiva tudi argumentacija meril za izbor.

Estetika nad funkcionalnostjo (n = 2): Naročnikoma se je zdelo, da projektanti niso sposobni izdelati racionalne rešitve, ki ne bi vplivala na estetiko, zato sta izrazila pomislek, da lahko estetika prevlada nad funkcionalnostjo.

Drugi potencialno problematični vidiki natečajev (n = 5), na katere so opozorili naročniki:

- omejitve zaradi zakona o javnem naročanju,
- zavezanost eni rešitvi, nezmožnost kombiniranja več rešitev,
- premalo prijavljenih natečajnikov,
- premalo raznovrstnih žirij in
- nepriljubljenost natečaja zaradi neizkušenosti in nepoučenosti naročnikov.

SKLEPNE SUGESTIJE NAROČNIKOV

(Q36)

Ob koncu ankete smo naročnike pozvali, naj po svoji presoji zapišejo mnenja o vsem, kar v anketi ni bilo zajeto. Vsebinsko je odgovorilo devet vprašanih.

Izvedba natečajev je nujna, javni sektor naj bo zgled za investicije (n =2): Naročnika sta izpostavila potrebo po širši medijski izpostavljenosti uspešno izvedenih natečajev in kakovostnih natečajnih izvedb. Menila sta, da je izvedba natečajev nujna in da bi morala biti vlaganja na državni ravni zgled za preostali javni sektor. Kadar ima investitor malo sredstev, je še toliko pomembnejše, da v izhodišču izbere najboljšo idejno rešitev.

Komentarji k stroškovnim vidikom natečaja (n =2): Cene obvezne izvedbe natečajev so previsoke, dopustni bi morali biti tudi interni natečaji lokalnih skupnosti ob sodelovanju ustreznih strokovnjakov. Honorarji za člane ocenjevalne komisije so prenizki, več pozornosti bi morali nameniti višini nagradnega sklada in pogajanjem o ceni projektne dokumentacije.

Mejna vrednost investicije za obvezno izvedbo natečaja je prenizka (n = 1): Absolutno podpira izvedbo natečaja, vendar bi bilo treba mejne vrednosti zvišati.

Formalnopravna veljavnost natečajev (n = 1): Pomembna je opredelitev formalnopravne veljavnosti rezultatov natečaja predvsem v situacijah, ko na primer pride do menjave vodstva občine. Natečaj naj bo orodje strokovne odločitve.

Slabe izkušnje s projektanti (n = 1): Pri projektiranju je prevelik poudarek na dizajnu in premajhen na energetski učinkovitosti, trajnostnosti, učinkovitem vodenju investicije ter projektiranju 3D oziroma BIM. Med projektanti so tudi taki, ki ne poznajo dovolj dobro upravnih postopkov, predpisov in pravil stroke, ter taki, ki za sodelavce (npr. strojnike) izbirajo slabe projektante, na kar naročnik nima vpliva.

ZAPS natečaje izvaja strokovno, ažurno in korektno (n = 2).

SKLEPNE SUGESTIJE PROJEKTANTOV

Tudi zmagovalne projektante smo pozvali, naj zapišejo svoja mnenja. Navajamo pet prejetih vsebinskih sugestij.

Pri natečajih so strojne, elektro in druge tehnične rešitve nepotrebne, razen če je bistvo natečaja tehnična rešitev. Sicer je to nepotrebna obremenitev natečajnikov in projektantov, saj se projekt tehnično rešuje v fazi IDZ.

Kadar so natečaji omejeni z referencami, mlajši biroji ne morejo sodelovati. Bolje je, da so ocenjevalna komisija in njeni sodelavci visoko strokovni in na podlagi videne ravni obdelave elaborata izločijo slabše projektante.

Natečajev naj bo čim več in v različnih oblikah. Predlagamo uvedbo mikronatečajev, kadar je investicijska vrednost pod mejno vrednostjo. Lahko bi bil po vzoru Belgije najprej odprti del razpisa, na katerem se izbere tri projektante, v drugem delu pa bi ti projektanti izdelali natečajni predlog.

Pomoč pri sodelovanju v postopkih javnih naročil. Predlagamo, da bi ZAPS v času natečaja omogočila komuniciranje s kompetentno osebo, ki lahko predvsem v sklepnih dneh natečaja svetuje glede administracijskih vidikov, povezanih z javnim naročilom.

Projektanti naj se poenotijo, da se cena projektne dokumentacije za natečaj izračuna po Arhigramu. Ni namreč prav, da je treba v okviru natečaja oddati ponudbo za projektno dokumentacijo, ki je včasih 40 ali 50 odstotkov nižja od priporočene cene po Arhigramu- standardu storitev Zaps .

SKLEPNA MISEL

Z izvedenimi statističnimi analizami je ZAPS pridobila pomemben vpogled v stališča investorjev, uporabnikov in projektantov natečajnih objektov. Zato se vsem sodelujočim za odgovore iskreno zahvaljujemo. Zbrane podatke bo ZAPS uporabila pri premislekih o izboljševanju projektantske prakse in natečajnih postopkov, da bi postali še uporabnejše in privlačnejše orodje tako za javne kot za zasebne naročnike, natečajni postopek pa široko uveljavljeno orodje za najboljšo izbiro projektnih rešitev s področja urbanizma, arhitekture in krajinske arhitekture.

KADAR GRADIMO ODLIČNO, GRADIMO Z ARHITEKTURNIM NATEČAJEM

Statistična analiza zmagovalnih natečajnih rešitev ZAPS: anketa 2009–2021, javno dostopni podatki 2009–2024

Elektonska izdaja

Cobiss ID

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 257651459

ISBN 978-961-97018-6-7 (PDF)

Avtorja statistične analize: dr. Špela Kryžanowski, Jernej Prijon

Slovenski jezikovni pregled: Mojca Dobnikar

Tehnično uredil: Matej Zorec

Založila: Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije, 2025

Prva verzija statistične analize je bila izvedena ob razstavi zmagovalnih rešitev na arhitekturnih natečajih ZAPS leta 2022, na podlagi ankete ZAPS, izvedene med naročniki, uporabniki in projektanti zmagovalnih rešitev ter vzporedne analize javno dostopnih podatkov o natečajih za obdobje 2009–2021. Aktualna verzija statistične analize zajema javne podatke vključno z 2024. Kuratorska skupina razstave: Špela Kryžanowski, Jernej Prijon, Mima Suhadolc, Urša Vrhunc
Produkcija razstave: Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije, 2022